

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

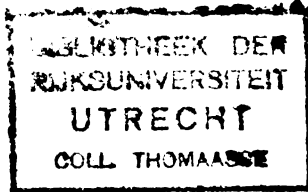
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

ALW
Vak 155

495

ALV
76k 155
495

P R O E V E

E E N E R

BEANTWOORDING

DER VRAAG :

„In hoe verre zijn de tegenwerpin-
gen, in de laatste tijden tegen de
ingevoerde spelling gemaakt, ge-
grond, en in hoe verre behooren zij
tot verbetering onzer taal te wor-
den aangenomen en ingevoerd?“

DOOR

A. DE J A G E R,
TE ROTTERDAM ;

AAN WIEN DE UITGELOOFDE GOUDEN EEREPE-
NING IS TOEGEKEND.

BIBLIOTHEEK
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

2 pl
1887

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

2203 2803

Digitized by Google

K E N S P R E U K .

» *Ik heb getracht de Tael-wetten te vinden en niet naer eigen goeddunken te verzieren; en dat alles zonder eenig opzigt van personeel gezach.*»

L. TEN KATE.

INLEIDING.

Een der belangrijkste tijdpunten in de geschiedenis der Nederduitsche taal dagteekent voorzeker met de invoering der spelregeling, in den aanvang der tegenwoordige eeuw. Zoo groot de onregelmatigheid was, die vóór dien tijd bij het meerderdeel onzer schrijveren, in het stuk der spelling, heerschte, zoo opmerkelijk is de eenparigheid, welke na dien tijd, te dezen aanzien, bij hen is waargenomen. Die gewenschte verandering, de vrucht der loffelijke bemoeijingen van sommige hoogschaters onzer taal, werd door iederen weldenkende toe-

gejuicht, en zij, die meenden in de wijze van derzelder invoering geen genoeg te kunnen nemen, bedachten te weinig, dat, zou men immer tot eenige eenparigheid geraken, men beginnen moest, met eenige regelen vast te stellen en derzelder nakoming, zoo veel mogelijk, te bevorderen. Deze nakoming zou evenwel zoo volvaardig en algemeen niet geweest zijn, zonder de degelijkheid van den grondslag, waarop die regels werden gebouwd, en de Verhandeling van den Hoogleeraar SIEGENBEEK zal te allen tijde als een doorwrocht en voortreffelijk werk worden erkend. Men zoude deze Verhandeling evenwel geheel verkeerd beoordeelen, door te wanen, dat zij geschreven ware met de bedoeling, om de daarin vervatte spelregelen als onherroepelijk vast te stellen. Wel verre dat zoodanig de bedoeling, of van den schrijver, of van degenen, die zijn werk ondersteunden, zoude geweest zijn, hadden zij alleen tot oogmerk, in de toen bestaande onregelmatigheid en verscheidenheid in de schrijfwijze, eenige eenparigheid daar te stellen, door, zoo veel mogelijk, het heerschende gebruik met den aard der taal overeen te brengen. En dit oogmerk is ten volle bereikt geworden, zoodat ook de meesten dergenen, die niet, in alle punten der vastgestelde spellingleer, met den Hoogleeraar eenstemmig dachten, door hun voorbeeld toonden, tot de bereiking van het voorgestelde doel te willen medewerken.

Er waren er nogtans enkelen, en in de laatste jaren vermeerderde hun getal, die, in een of ander opzigt, van de aangenomen schrijfwijze afweken. Groot was vooral te dezen aanzien de invloed van BILDERDIJK, die zich als een groot taalkenner, maar tevens als een hevig bestrijder der bestaande spelling deed kennen. Niemand, die niet de wijze afkeurde, waarop deze zonderlinge man zijne gevoelens voordroeg en die van anderen wederlegde: doch zijne tegenspraak gaf aanleiding tot veelvuldig en veelzijdig onderzoek, en had, uit dat oogpunt beschouwd, ontwijfelbaar hare nuttigheid. Het lag in den aard der zaak, dat nu, door de wrijving van veler meeningen, de waarheid niet zelden nader aan het licht kwam, en sommige punten der aangenomen spelling zich van eene geheel andere zijde begonnen voor te doen. Van daar, dat velen niet vreemd bleven van den wensch, dat de bestaande spelling, naar de vorderingen, die de beoefening onzer taalkunde, sedert hare invoering, had gemaakt, mogt worden herzien, en de Hoogleraar SIEGENBEEK gaf, door het voorstellen van eenige wijzigingen in zijn stelsel, voedsel aan de meening, dat men, om der eenparigheid wille, het invoeren van verbeteringen niet meer behoefde na te laten.

Allezins gepast derhalve kwam ons thans de vraag voor, welker beantwoording in de volgende bladen is beproefd. Ofschoon de Maatschappij alleen een beoordeelend Overzigt vraagt van de be-

denkingen, die tegen de heerschende spelling zijn ingebracht, hebben wij, om der volledigheid wille, ook die afwijkingen opgenomen, waarvan ons wel het *gebruik*, maar niet de *verdediging* bekend was. De door ons in acht genomen orde is overigens dezelfde, welke in de Verhandeling des Hoogleeraars wordt aangetroffen.

---

§. 1.

De klinkletters *yj* en *y*.

Volgens de aangenomen spelling moet, in alle echt Nederduitsche woorden, het klankteeken *yj*, en de *y* alleen in uitheemsche woorden gebezigd worden, als zijnde de eerste, eigenlijk eene dubbele *i* in uitspraak verbasterd, eene onzer tale eigene letter, en de laatste ons oorspronkelijk geheel vreemd, en alleen, door middel van het Fransch, uit de Grieksche taal bij ons overgenomen (1). **BILDERDIJK**, in de hoofdzaak met het gestelde beginsel overeenkomende, verschilt echter daarvan eenigzins in de toepassing. Ook hij schrijft de *y* in alle vreemde woorden, en de *yj* in geene andere dan Nederduitsche; doch bezigt de eerstgemelde letter mede aan het slot van Nederduitsche woorden of lettergrepen, als: *my*, *hy*, *gy*, *zy* (voorn.,

---

(1) **SIEG.** Verh. 64—80.

onderscheiden van *zij*, werkw.) *by*, *battery*, *maatschappy*, *razerny* enz., houdende dan de *y* voor niets anders dan de *i*, als sluitletter slechts eene andere gedaante ontvangen hebbende (1). Ofschoon deze taalkenner, op voorgang van de overzetters van onzen Statenbijbel, en de Maatschappij van Nederduitsche Letterkunde, deze onderscheiding bestendig heeft in acht genomen, verklaart hij echter zelf «niet te zien, dat er voldoende reden *zij*, om haar vast te houden (2).” In eenen brief aan den Hoogleraar SIEGENBEEK, na zijnen dood door den druk gemeen gemaakt, zegt hij, zijn verschillend gebruik der *y* en *ij* te houden voor «eene lastige onderscheiding, en die hij 't liefst varen liet, ware het niet uit het beginsel van gelijkheid aan zich zelve (3).”

Wij zijn derhalve van meening, dat de afwijking van BILDERDIJK, ten aanzien van het gewone gebruik der *ij* en *y*, als door hem zelve eerder afgekeurd dan aangeprezen, als niet navolgenswaardig behoort te worden beschouwd.

Een ander schrijver, met name de Heer VAN DER KEMP, wijkt in een ander opzigt, met betrekking tot de gemelde letters, van het gewone

---

(1) Spraakl. 37—39, Versch. IV. 149 en volgg. Beg. der Woordv. 41.

(2) Versch. IV. 162, 164.

(3) Brieven, III. 61.

gebruik af. Deze Heer houdt de figuur *Y* niet voor de Grieksche *Υ*, maar voor onze dubbele kapitale *I*, in het schrijven aaneengehecht, en al-zoo, als drukletter overeenkomende met de kapitale *Υ*, in het schrift gebezigd. Hij verwerpt derhalve de drukletter *IJ*, als eene verbastering, opmerkende, dat men, deze figuur gebruikende, in het schrift ook de kapitale *Jj* moest bezigen, hetgeen echter nimmer het geval is (1).

Ofschoon in eene zoo duistere en moeilijke zaak, als de oorsprong onzer letterfiguren veelzins is, het niet wagende, eene stellige uitspraak te doen, komt het ons voor, dat het gewone gevoelen, door taalgeleerden als SIEGENBEEK en BILDERDIJK zoo stellig voorgestaan, door de aangevoerde redenen des Heeren VAN DER KEMP niet voldoende wordt wederlegd. Dat er thans ongelijkheid bestaat, wanneer men bij Nederduitsche woorden, in het schrift *Υ*, en niet *Jj*, en in den druk *IJ*, en niet *Y*, bezigt, kan daaruit verklaard worden, dat de figuur *Jj*, als bestaande uit twee losse teekenen, ongeschikt is voor het schrift, als waarbij men alle letters en deelen van letters, die één woord uitmaken, gewoonlijk aan elkander pleegt vast te hechten, iets waarvan in den druk het tegendeel plaats heeft.

---

(1) DE JAGER, Taalk. Mag. D. II. St. II. 87—90.

§. 2.

**De verlenging der klinkletters
a, e en o door i.**

Behalve dat men oudtijds gewoon was, de klinkers te verlengen door middel der *e*, bezigde men tot dat einde ook wel de *i*; van daar vindt men bij onze vroegste schrijvers zoo wel *voir*, *muir*, als *loep*, *huer*. Tot lang na hen heeft deze verlenging met *i* in enkele woorden stand gehouden, met name in *air*, *hair*, *heir*, *meir* en *oir*. De reden van de uitzondering dezer woorden, van den algemeenen regel, is waarschijnlijk daarin gelegen, dat men op die wijze eene zichtbare onderscheiding wilde daarstellen tusschen *hair* (hoofdhaar) en *haar* (voornaamw.), *oir* (erfgenaam) en *oor* (ligchaamsdeel), ender gelijke. De Hoogleeraar SIEGENBEEK was echter in zijne Verhandeling van oordeel, dat, gelijk de vokaalverlenging met *e* door hem werd afgekeurd, ook die met *i*, in de vermelde woorden, behoorde te worden afgeschafte, en stelde alzoo de spelling vast van *aar*, *haar*, *heer*, *meer* en *oor*. Op dit punt intusschen werd de nieuwe taalregeling op verre na niet algemeen gevolgd. Verscheidene schrijvers, die ten aanzien der schrijfwijze van *aa* voor *ae* gereedelijk toegaven, toonden echter prijs te stellen op het behoud der *i* in de meergenoemde woorden. Een' achtbaar voorstander

vond deze spelling in den Hoogleeraar VAN DER PALM , die in den , vóór zijne Bijbel-Overzetting geplaatsten , Brief aan de Synode enz. uitdrukkelijk verklaart , dat in de woorden *air* , *hair* , *heir* , *meir* de duidelijkheid en het algemeen gebruik de oude spelling vorderen (1). Ook de Hoogleeraar VAN KAMPEN geeft aan deze schrijfwijze , om hare duidelijkheid , de voorkeur (2). Ofschoon BILDERDIJK , door in zijne Verklarende Geslachtlijst zoo wel *aar* en *meer* , als *air* en *meir* , zonder afkeuring van het een of aanprijzing van het ander , op te nemen , minder belang schijnt te stellen , om , althans in deze beide woorden , de *i* te behouden , mag men zulks nogtans daaruit opmaken , dat men in diezelfde Geslachtlijst de woorden *hair* en *oir* alleen op deze wijze , en *heir* , met de bijvoeging van volstreckte afkeuring der spelling van *heer* , vermeld vindt. Ook elders zegt hij , dat wij van de verlenging op *i* nog voorbeelden overig hebben in de woorden *hair* , *heir* en *oir* (3).

Na overweging van het gestelde , zijn wij van meening , dat ten dezen van de vastgestelde spelling behoort afgegaan , en alzoo de schrijfwijze van *air* , *hair* , *heir* , *meir* en *oir* als aanprijzenswaardig

---

(1) Bladz. 26.

(2) Beknopte Geschied. der Lett. en Wetensch. II. 499.

(3) Spraakl. 32. Zie ook de Aant. bl. 391 , en de Verscheidenheden , IV. 143.

beschouwd te worden. Daarvoor pleit vooreerst het gevestigde gebruik van veel vroegere en verscheidene latere schrijvers en taalkenners, om in deze woorden, het zij uithoofde eener andere uitspraak, het zij wegens duidelijkheid, de *i* te blijven bezigen, niettegenstaande zij overigens deze letter, ter verlenging der klinkers, geheel verwierpen; doch ten tweede pleit daarvoor ook het gezag van den Hoogleraar SIEGENBEEK zelven. Deze toch verklaarde reeds ten jare 1807, dat in de woorden *heer* en *meer* doorgaans de tweeklank *ei* wordt uitgesproken, en dat hij, uit dien hoofde, de zaak van geen bijzonder aanbelang beschouwende, zich tegen de schrijfwijze van *heir* en *meir* niet grootelijks wilde partij stellen (1); en later, met name in de, ten jare 1827 uitgegevene, *Taalkundige Bedenkingen*, ging hij, ten aanzien van één dezer woorden, nog een' stap verder, door de verklaring af te leggen, dat hij geene zwaarigheid zag, om de door langdurig gebruik gewettigde spelling van *heir* te behouden (2).

Dat wij nu het gebruik der *i* intusschen niet alleen in dit ééne woord *heir*, maar ook in de overige wenschten hersteld te zien, meenen wij genoegzaam te verdedigen met de opmerking, dat de redenen, die er voor pleiten, om *heir*, en

---

(1) Brief aan, Mr. JOHAN MEERMAN, bl. 23.

(2) Bl. 68.

niet *heer*, te schrijven, namelijk het gevestigd gebruik en de meerdere verstaanbaarheid, ook ten aanzien van de overige *air*, *hair*, *meir* en *oir*, ons voorkomen evenzeer te bestaan, zoodat wij niet inzien, waarom men ten dezen slechts bij het ééne woord *heir* aan het oude gebruik zoude toegeven.

Ten aanzien van *oir* zou nog de bedenking kunnen oprijzen, of men nu, in overeenstemming met deze spelling en met het oude taalgebruik, ook niet *oirkonde*, *oirsprong*, enz. behoorde te schrijven. Hiertegen moeten wij opmerken vooreerst, dat het, onzes inziens, niet zoo geheel zeker is, dat de eerste lettergreep dezer zamengestelde woorden is afgeleid van het naamwoord *oir*, of daarmede eenzelve is; doch ten andere, dat, al geven wij dit toe, ook dan nog de spelling van *oorkonde*, *oorsprong* enz. door het latere gebruik en door genoegzame duidelijkheid gewettigd is.

§. 3.

Het woord *wereld*.

De door den Hoogleraar SIEGENBEEK aangeprezen spelling van *wereld*, voor het vroeger veelal gebruikelijke *waereld* (1), heeft, voor zoo veel wij

---

(1) Verh. 93.

weten, bij niemand tegenspraak ontmoet. Alleen valt op te merken, dat BILDERDIJK ten dezen noch de eene, noch de andere schrijfwijze begunstigt, maar bestendig, in al zijne werken, en ook in zijne Verklarende Geslachtlijst, de schrijfwijze van *wareld* bezigt (1). Daar hij van deze afwijking nergens reden geeft, mogen wij die opmaken uit hetgeen hij in genoemde Geslachtlijst zegt, namelijk, dat het woord afkomt van het oude *waren*, nu *wezen*; dan dit werkwoord *waren* was bij de Ouden ook, en zelfs vooral, *weren*, zoo als dit onder anderen door de uitstekende taalkenners TEN KATE (2), CLIGNETT (3), YPEY (4) en GRAFF (5) geleerd wordt. Wat BILDERDIJK verder tot aanprijzing zegt, dat namelijk « onze Ouden *warelt* zeiden, » durven wij niet regtstreeks tegenspreken; doch dat zij niet altijd zoo schreven, kan reeds uit den eersten regel van MAERLANTS Spieghele, aldaar aangehaald, en waar men *werelt* aantreft, blijken. De schrijfwijze van *wareld* heeft, onzes inziens, derhalve geen' genoegzamen grond, om de gewone van *wereld* te vervangen.

---

(1) Dat men eene enkele maal, b. v. Nieuwe Verscheidenheden, I. 25, *wereld* aantreft, houden wij voor eene drukfeil.

(2) Aenleiding, II. 519.

(3) Aant. op MAERL. Spieghele. Hist. I. 2.

(4) In DE JAGERS Taalk. Mag. I. 356.

(5) Althochdeutscher Sprachschatz, I. 933.

§. 4.

De zacht- en hard-lange e en o.

Met de onderscheiding der zacht- en hard-lange *e* en *o*, door den Hoogleeraar SIEGENBEEK voorgedragen (1), is BILDERDIJK het in zoo verre eens, dat hij dezelve in onze taal «wezendlijk» verklaart (2). In de toepassing echter komt hij met den genoemden Hoogleeraar, ten aanzien van sommige woorden, niet overeen. Dat dit het geval zijn moet, wordt duidelijk, als men bedenkt, dat beide taalgeleerden, in dit geval, dikwerf van verschillende beginsels uitgaan, en derhalve ook niet zelden tot verschillende uitkomsten geraken. De Hoogleeraar SIEGENBEEK heeft, in eene Bijlage op zijne Verhandeling over de Spelling, een onderzoek geleverd omtrent eenige woorden, waarin de hard-lange *e* of *o* meer of min twijfelachtig is. Daarbij wordt, behalve de schrijfwijze in oude of verwante talen, voornamelijk de gemeenlandsche uitspraak en de schrijfwijze van vroegere en latere schrijvers, uit verschillende gewesten des lands, geraadpleegd, en dikwerf uit het grooter of kleiner aantal aangevoerde voorbeelden het besluit ter goed- of afkeuring opgemaakt. Deze Bijlage is

---

(1) Verh. 118—136.

(2) Beginsels der Woordvorsching, 44.

door BILDERDIJK woord voor woord nagegaan (1), en daar hij hierbij vooral de woorden van den kant der afleiding beschouwt, moet hij noodwendig nu en dan van zijn Voorganger verschillen. Zoo spelt SIEGENBEEK bij voorbeeld *deren* met de zachte *e*, overeenkomstig de Zeeuwsche en Rotterdamsche uitspraak, ofschoon KILIAAN en PLANTIJN dit woord zoowel met de zachte als met de harde *e* vermelden, en veel schrijvers het alleen met de harde bezigen: volgens BILDERDIJK intusschen vereischt het woord de dubbele *e*, als zijnde het oorspronkelijk eene zamentrekking van *de - e - ren*. Aan *schromen* wordt door SIEGENBEEK de zachte *o* toegekend, uit hoofde van de uitspraak *schreumen*: BILDERDIJK zegt, dat het woord de dubbele *o* eischt, omdat *schroom* eene zamentrekking van *schro-ing* is, zijnde *schreumen*, volgens hem, verbasterde wanspraak.

Uit het bijgebragte volgt, dat het moeijelijk, ja ondoenlijk is, de uitspraken van beide Schrijvers, uit hoofde van hun verschillend standpunt, te vergelijken. Wanneer men echter bedenkt, vooreerst, dat de afleiding eens woords niet zelden twijfelachtig en onzeker is, en ten andere, dat het getal woorden, in welke BILDERDIJK de aangenomen spelling ten dezen afkeurt, niet zeer aanmerkelijk is, bedragende hetzelfde ten hoogste twaalf; komt het ons voor, dat er geene genoegzame reden aanwe-

---

(1) Beginsels der Woordvorsching, 52—66.

zig is, om eene afwijking van de bestaande spelling in dezelve voor aannemelijk te houden.

Onze aandacht wordt nog gevorderd door eene soort van woorden, die door den Hoogleeraar SIENBEEK in zijne Verhandeling met stilzwijgen worden voorbijgegaan, te weten, die met den basterd-uitgang *eren*. In de Woordenlijst ter aanwijzing van de spelling, achter genoemde Verhandeling geplaatst, vindt men al de woorden van dien uitgang met de zacht-lange *e*, als: *boeleren, boetseren, formeren, graveren*; enz., en in de Spraak-kunst des Heeren WEILAND worden, onder de woorden met de zacht-lange *e*, ook vermeld de « werkwoorden met den basterd-uitgang *eren*, als: *braveren, regeren, stofferen, waarderen*; enz.” (1). Deze bepaling is, zonder twijfel, gevolgd naar TEN KATE, die als regel opgeeft: « De Bastert-terminatien onzer Verba op *-eren*, die ontleent zijn van het Fransche of Walsche *ér*, en welken ook, tot teeken en bewijs harer vreemdheid, den accent op de voorlaetste Silbe van dit onzakelijke deel laten vallen, hebben deze lange E zagt;” enz. (2). BILDERDIJK is, in dit opzigt, van eene andere meening. Hij verklaart, dat hij « altijd vóór de dubbele *e* in die woorden geweest is,” en dat « de uitgang der

---

(1) Bl. 25. §. 29. art. 5.

(2) Aenl. I. 241.

Fransch-aartige woorden op *éren* zekerlijk beter met de dubbele *e* geschreven wordt." (1).

Daar nu beiderlei schrijfwijzen door het gezag van achtbare taalkenners bevestigd zijn, komt het hier op de redenen aan, die de eene boven de andere aanbevelen. TEN KATE brengt geen' grond bij voor het gebruik der zacht-lange *e*; wij houden het er dus voor, dat hij in dezen alleen is afgegaan op de door hem waargenomen uitspraak. Doch het is bekend, dat de uitspraak, ten aanzien der harde en zachte klinkers, vaak zeer twijfelachtig, en ook in onderscheidene gewesten of steden verschillend is. Ook de schrijfwijze van vroegere schrijvers is te dezen aanzien verre van eenparig te zijn. Onze Staten-Overzetting des Bijbels heeft, om dit weinige alleen ten bewijze aan te voeren, in de bedoelde woorden de zachte *e*, b. v. *murmuringen*, Exod. XVI : 7, 8, 9, 12; *boeleringe*, Jerem. II : 33; *propheteren*, Hand. II : 17; *weederen*, Rom. VIII : 18; (2) terwijl men bij HOOFT de harde *ee* aantreft, b. v. *braggeeren*, Tac. Jaarb. 210; *bragheeret*, Ned. Hist. 17; *braveeren*, Ned. Hist. 316, 594, Ged. 211; *braveering*, Ned. Hist. 772; *ordeneeren*, Henr. de Gr. 48. De reden, die BILDERDIJK voor zijne dubbele *e* aan-

---

(1) Spraakl. Aant. bl. 396.

(2) Naar den eersten druk van 1637, bij RAVESTEYN. Sommige latere drukken hebben de harde *ee*.

voert, bestaat hoofdzakelijk in de meerdere duidelijkheid voor de uitspraak. « Hoe (vraagt hij) zal men *waarden* lezende, dit niet juist als *vorderen*, of *gaarden*, maar met de scherp-lange *e* uitbrengen? Hoe zal men het *boeleren* (moechari) van *boel* of *boeler* by PLANTIJN, met het *boelèren* by KILIAAN voor hetzelfde woord in uitspraak, of als van verschillende uitspraak, erkennen?" (1). En zeker, deze bedenking is niet zonder gewigt, vooral wanneer men in het oog houdt, dat wij eene talrijke soort van werkwoorden bezitten, die op *eren* eindigen, namelijk de frequentativen of herhalings-werkwoorden *ankeren*, *baggeren*, *bakeren*, *enteren*, *folteren*, *koesteren* enz., welker uitgang voor den lezer volkomen dezelfde is met dien der basterd-werkwoorden *brageren*, *regeren*, *voeteren* enz., en alzoo daarmede ligtelijk kan verward worden. Dat TEN KATE die verwarring vreesde, blijkt daaruit, dat hij (gelijk dit ook met KILIAAN het geval is) de laatstgemelde werkwoorden nimmer schrijft dan met een teeken boven de *e*, b. v. *bravéren*, *hoeréren*, enz.

Na overweging van het aangevoerde zijn wij van meening, dat er, in de meerdere duidelijkheid der dubbele, boven de enkele *e*, in de bedoelde werkwoorden, genoegzame reden bestaat, om, in navolging van BILDERDIJK, de eerste boven de laatste

---

(1) Spraakl. t. a. p.

te verkiezen; ten ware men, op het voetspoor van sommige onzer tegenwoordige schrijvers, het gebruik van het nadruksteeken boven de enkele *e* liever wilde hebben ingevoerd.

Het is hier de plaats, om nog kortelijk van die enkele woorden te gewagen, waaromtrent de ingevoerde spelregeling, in het punt der thans behandelde vokaalspelling, niet aan zich zelve gelijk blijft. *Kneden* wordt in SIEGENBEEKS Verh. bl. 284 bij voorkeur met de zachte *e* geschreven; doch in het Woordenboek van denzelfden Hoogleraar vindt men *aankneeden* met de harde, doch wederom *doorkneden* en *kneden* met de zachte *e*. Wij houden de harde *e* hier voor eene drukfeil, zoo wel als de zachte *e*, die de Heer WEILAND bezigt in zijn Handwoordenboek, in het werkwoord *kneden*, omdat in hetzelfde werk, blijkens *aankneeden*, *doorkneeden*, *omkneeden* en *verkneden*, de Schrijver de voorkeur geeft aan de harde *e*, overeenkomstig de door hem in zijn Taalkundig Woordenboek verdedigde Rotterdamse uitspraak. Daar nu hier tusschen de Heeren SIEGENBEEK en WEILAND moet beslist worden, zouden wij van oordeel zijn, dat in het werkwoord *kneden* de zachte boven de harde *e* behoort te worden verkozen, als wordende die schrijfwijze, behalve door het bereids door den Hoogleraar SIEGENBEEK bijgebrachte, ook nog door het gezag van BILDERDIJK bevestigd. — In de Woordenlijst achter SIEGENBEEKS Verhandeling vindt men

kreete, *kreet*, waaruit men mag opmaken, dat de Schrijver ook in het meervoud, hetwelk noch hier, noch in het Woordenboek voor de Spelling is aangewezen, dit woord met de dubbele *e* verlangt. WEILAND, intusschen, geeft als meervoud op *kreten*, en aan deze schrijfwijze zouden wij, het woord met TEN KATE (1) van het werkwoord *krijten* afleidende, de voorkeur geven. — Het meervoud van *noot* (zangnoot) eindelijk wordt in SIEGENBEEKS meergemelde Woordenlijst *nooten* opgegeven, terwijl men in het Woordenboek van denzelfden Schrijver, zoowel als in WEILANDS Handwoordenboek, dit woord met de zachte of enkele *o* vindt opgeteekend; welke laatste schrijfwijze wij meenen de ware te wesen, als zijnde het woord het Latijnsche *nota*.

§. 5.

De tweeklanken.

Ten aanzien der tweeklanken valt niet veel belangrijks op te merken. Naar de aangenomen spelling vindt men, zoo wel in SIEGENBEEKS Woordenboek als in WEILANDS Handwoordenboek, het woord *malvezei* met den hier aangewezen uitgang; BILDERDIJK echter heeft in zijne Geslachtlijst *malvezij*, welke spelling ons voorkomt door de regelmaat ge-

---

(1) Aenl. I. 221.

vorderd te worden, naardien men dit woord, dat in het Fransch *malvoisie* luidt en van den naam der stad *Napoli di Malvasia* ontleend is, met TEN KATTE (1) gevoeglijk tot die klasse van basterdwoorden kan brengen, welke in het Latijn op *ia* of in het Fransch op *ie* uitgaan, en alle bij ons op *ij* eindigen.

In de vroeger zeer gewone, ook door den Heer SIEGENBEEK aangenomen spelling van *Leyden*, heeft deze Hoogleeraar later voorgesteld, de *ey* met *ei* te verwisselen. De redenen hiervoor bestonden in de meerdere overcenkomst der laatste schrijfwijze met het tegenwoordige taalgebruik, en in de vermijding der aanstootelijke spelling van *Leijden*, waartoe het bezigen der *ey* ligtelijk aanleiding geven konde en ook bij velen werkelijk gegeven had (2). Wij vertrouwen, dat deze redenen van genoegzaam gewigt zullen voorkomen, om aan de voorgestelde verandering toe te geven, te meer, daar zij ook reeds door den voorgang der achtbare Leidsche Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde werd bekrachtigd.

De klank *ai* is door BILDERDIJK in zijne Geslachtlijst behouden in het woord *Mai* of *May*, welke schrijfwijze men ook bestendig in acht genomen

---

(1) Aenl. I. 196.

(2) Taalk. Bedenkingen, bl. 64—66, en Voorberigt voor de Vierde Uitgave der Spelling, bl. V.

vindt in de dagteekeningen zijner uitgegevene Brieven, waarvan b. v. bl. 30, 194, 265 van het eerste, en bl. 150, 187, 318 en 319 van het tweede deel dier verzameling ten bewijze kunnen verstrekken. Ofschoon nu de voorgang van zulk een aanzienlijk taalgeleerde, ten aanzien eener spelling, die vroeger ook door velen werd gebezigd, niet zonder alle gezag is, meenen wij, dat het gebruik van den tweeklank *ei* in dit woord, door den Hoogleeraar SIEGENBEEK bij voorkeur geschreven (1) en genoegzaam eenparig in acht genomen, moet worden behouden, vooral ook, omdat de uitspraak daarmede volkomen overeenstemt.

Eveneens zouden wij het met de meest gewone uitspraak strijdig achten, in het woord *dauw* (2) de *a* te willen verdubbelen, in navolging van BILDERDIJK, die in zijne Geslachtlijst en elders (3) dit woord *daauw* schrijft.

§. 6.

De verwantschappe medeklinkers.

Het eerst wordt onze aandacht gevorderd door de *f* en *v*. Omtrent de woorden *ontvangen*, *ontvon-*

---

(1) Verh. bl. 140.

(2) SIEG. Verh. t. a. p.

(3) B. v. Najaarsbl. II. 74, Onderg. der eerste Wareld, 9.

ken, enz. merkt de Hoogleeraar SIEGENBEEK aan, dat hij in die woorden de *v*, in plaats der *f* verkiest, omdat hij met HUYDECOPER van oordeel is, dat bij de uitspraak dier woorden de volle scherpte der *f* niet wordt waargenomen, en omdat de schrijfwijze met de *v* door de meeste achtbare schrijvers wordt bekrachtigd (1). BILDERDIJK is van meening, dat in de beide vermelde woorden de *v* met de *f* moet verwisseld worden, dewijl de keelklemming (zegt hij) meer voorwaarts in den mond moet gemaakt worden, om tot de lipletter of tongletter over te gaan (2); wordende deze spelling door den Hoogleeraar KINKER verdedigd met de opmerking, dat BILDERDIJK voor dezelve zeer gezonde redenen heeft, dewijl men er zich geheel toe moet zetten, om de *v* in *ontvangen* uit te spreken (3). De Heer SIEGENBEEK is intusschen nog altijd van oordeel, dat men, *ontfangen* schrijvende, de uitspraak noodeloos verscherpt (4), en het komt ons voor, dat men, alles wel overwegende, ten dezen laatstgenoemden Heer behoort gelijk te geven.

Immers, wanneer men op de uitspraak onzer taal nauwkeurig acht geeft, zal men bevinden, dat, in geval een zachte medeklinker na een' scherp wordt uitgesproken, de laatste meestal den eer-

---

(1) Verh. 146.

(2) Spraakl. Aant. 393.

(3) Beoordeeling van BILDERDIJKS Spraakleer, bl. 27.

(4) Taalk. Bedenkingen, bl. 71.

sten mede scherp maakt. Te regt zegt daarom de Heer BOMHOFF, dat men van goede sprekers de zeggingen *sterf voor, leef gelukkig, schrijf veel* zal hooren, als of er stond *sterf foor, leef chelukkig, schrijf feel* (1). Even zoo worden, achter den scherpen medeklinker *t*, de zachte *z* en *v* in de uitspraak verscherpt tot *s* en *f*, als in *uitsuigen, ontzeggen, ontvlammen, ontvouwen*, hoorbaar is, waarvoor men, bij eene juiste uitspraak, die niet toelaat, dat men er zich toe zette, om iedere letter afzonderlijk uit te brengen, zal hooren *uitsuigen, ontzeggen, ontvlammen, ontvouwen*, zonder dat men daarom, die woorden schrijvende, die verscherping aanwijst. Vraagt men, waarom dit niet geschiedt, dan antwoorden wij met BILDERDIJK, « dat volstreckte eenstemmigheid tusschen letterspelling en uitspraak onmogelijk is, zoodra men aan de letterfiguur een al te eng bestenden klank toeëigent” en « dat dezelfde letter, in verschillende samenvoeging, ja, in enkele woorden, onderscheiden wijziging aanneemt.” (2). Maar als men nu het gestelde beginsel aanneemt, gelijk wij gelooven, dat niet ligtelijk iemand het zal tegenspreken, dan meenen wij, dat er niet eene enkele reden kan bestaan, om, in één of twee woorden, ten dezen, tegen het gewone gebruik aan, van den algemeenen regel af te wijken, en

---

(1) In DE JAGERS Taalk. Mag. I. 21.

(2) Spraakl. t. a. p.

dat de Heer VAN DER KEMP volle regt had te vragen, waarom men, met BILDERDIJK, in *ontvangen* en *ontvonken* de *f* gebezigd willende hebben, ook niet *ontfalken*, *ontflieden*, *ontfeinzen*, *ontfouwen*, enz. moet schrijven (1). Daar men nu in deze woorden, en in vele andere, de zachte medeklinkers niet door de verwantschapte scherpe vervangt, behoort zulks ook niet ten aanzien van *ontvangen* en *ontvonken* te geschieden, en alzoo de gewone spelling, als de regelmatigste, te worden behouden.

Anders oordeelen wij over de door den Hoogleeraar SIEGENBEEK voorgestane (2) en door den Hoogleeraar KINKER goedgekeurde (3) schrijfwijze van *fonkelen*, waarvoor BILDERDIJK, onzes inziens te regt, *vonkelen* wil geschreven hebben (4). Het moge waar zijn, dat, in het frequentative *vonkelen*, de *v* scherper wordt uitgebragt dan in *vonk* en *vonken*; zij bereikt toch ook geenszins de scherphheid der *f*. De Hoogleeraar SIEGENBEEK heeft dan ook later verklaard, dat hij aan *fonkelen* boven *vonkelen* de voorkeur niet zou hebben gegeven, indien hij het eerste niet in het Woordenboek van den Heer WEILAND had aangetroffen (5), en erkend, de spel-

---

(1) Taalk. Mag. II. 108.

(2) Verh. t. a. p.

(3) Beoord. t. a. p.

(4) PERZIUS, Aant. bl. 69.

(5) Taalk. Redenk. 70.

ling van *vonkelen* voor regelmatig te houden (1). Wat intusschen deze Hoogleraar bedoelt met de opmerking, dat geen echt Vries anders dan *fonkelen* kan toen hooren, welke hij, ter verdediging der door hem eerst voorgestane schrijfwijze bijbrengt (2), verklaren wij niet te begrijpen, daar wij toch niet gelooven, dat hij de uitspraak der Vriezen, zoo min als die van andere niet Nederduitsch sprekende natiën of volksstammen, ter regeling onzer spelling zal willen doen gelden.

Bij de beoordeeling van het verschil in de spelling van *samen* of *zamen*, gaf de Hoogleraar SIENGENBEEK de voorkeur aan de laatste schrijfwijze, als welke hem het eenvoudigst en gemakkelijkst voorkwam, en door den voorgang veler achtbare schrijveren werd bevestigd (3). BILDERDIJK schrijft echter steeds *samen*, ofschoon hij, voor zoo verre ons bekend is, die spelling nergens verdedigt. De grond voor dezelve zal wel in de gewone uitspraak liggen, welke, naar de juiste opmerking van den Heer KINKER, in dit woord eenen medeklink doet hooren, die meer aan de *s*, dan aan de *z* grenst (4). Om die reden zouden wij, met genoemden Hoogleraar en anderen, de *s* in dit woord boven de *z* aanprijzen, en alzoo schrijven *samen*, *sammenbren-*

---

(1) Voorberigt voor de Vierde Uitgave der Verh. bl. VI.

(2) Taalk. Bed. 71.

(3) Verh. 149.

(4) Bcoord. 27.

gen, enz., en ook *te samen*. Het werkwoord *zamelen*, *verzamelen*, en het daarvan afkomstige naamwoord *verzameling*, benevens *gezamenlijk*, vereischen, volgens de uitspraak, stellig de *z* en zijn ook door niemand anders geschreven.

Dat wij zoo even ook van *te samen* gewaagden, was opzettelijk. De Hoogleeraar SIEGENBEEK erkent, in zijne Taalkundige Bedenkingen (1), dat de spelling van *samen* zeer wel te verdedigen is, als bij verkorting uit *te samen*, *t'samen* gesproten; doch is dan ook van meening, dat men niet, als BILDERDIJK, *te samen* schrijven mag, daar dit zoo veel zou beteekenen als *te t'zamen*. Ofschoon niet zoo afkeerig van deze meening, als de Heer VAN DER KEMP (2), daar ook wij gelooven, dat de scherpe *s* in dit woord oorspronkelijk zeer wel ontstaan kan zijn door het voorgevoegde *te*, hetwelk een ander taalkenner beweert, dat *zamen* altijd vóór zich behoort te hebben (3), meenen wij aan de andere zijde tevens, dat het woord, ondanks die geheel onkenbaar geworden zamentrekking, thans den scherpen medeklinker vereischt, uit hoofde van de gevestigde uitspraak, die zich, zoo wel in *samen* als *te samen*, als scherp doet kennen.

In het woord *ambt* verwisselt BILDERDIJK de *b*

---

(1) Bladz. 80.

(2) Taalk. Mag. II. 110.

(3) BRUINING, Nederd. Synonymen, Voorrede bl. 23.

met *p*, hetgeen de Hoogleeraar KINKER, die in-tusschen met hem van meening is, dat het beter ware *amt* te schrijven, onzes inziens te regt afkeurt (1). Dat in SIEGENBEEKS Woordenboek de schrijfwijze van *hembd* voorkomt, houden wij voor eene drukfout, dewijl men in des Schrijvers meergemelde Woordenlijst, zoo wel als in WELLANDS Handwoordenboek, dit naamwoord zonder *b* aantrest. Het is echter opmerkelijk, dat de spelling met *b* in de beide drukken van het Woordenboek, die wij thans vóór ons hebben, namelijk den tweeden en vierden of laatsten, gevonden wordt.

De *t* in *knots* en *kruit* (poeder) behoorde men, in plaats van de *d*, onzes bedunkens, BILDERDIJK na te schrijven, naardien in deze woorden de scherpe medeklinker door de afleiding stellig wordt gevorderd (2) en die schrijfwijze niet met de uitspraak in strijd is, waarbij, ten aanzien van het laatste woord, het voordeel nog verdient opgemerkt te worden, dat de onderscheiding van *kruit* (poeder) en *kruid* (plant) oplevert.

BILDERDIJK bezigt, in *antwoord* en *Antwerpen*, de *d* in plaats der scherpere *t*, als zijnde het voorzets-

---

(1) SIEG. Verh. 149 en 150. BILD. Verkl. Geslachtlijst, en KINKER, Beoordeeling, 25 en 26.

(2) BILD. Verkl. Geslachtlijst op de woorden. Met de door BILD. aldaar opgegevene afleidingen komen overeen: die van *knots* bij TEN RATE, II. 648, en die van *kruid* bij WEL. Taalk. Woord. op *kruid*.

sel, waarmede deze woorden zamengesteld zijn, eigenlijk het oude *and*, dat is *tegen*, waarvan ook het woord *ander* is afgeleid (1). Onzes inziens echter is deze reden niet genoegzaam, om, met opzigt der gemelde woorden, van de gewone schrijfwijze af te gaan, naardien vooreerst in derzelyer uitspraak thans eerder de *t*, dan de *d*, wordt waargenomen, en het vervolgens een niet ongewoon verschijnsel is, dat de medeklinker in een afgeleid woord wordt verscherpt, terwijl het oorspronkelijke of andere mede afgeleide woorden den zachteren medeklinker behouden: men denke b. v. aan *met* en *mede* (2).

Een ander taalkundig Schrijver, met name de Heer VAN DEN BERGH, verwisselt de *t* in het verleden deelwoord van het werkwoord *wezen* met *d*, en schrijft alzoo *geweesd* (3). De grond hiervoor laat zich gemakkelijk gissen, en wordt ook door den Schrijver opgegeven (4). Het is namelijk tegenwoordig, bij de vorming der verleden deelwoorden van gelijkvloeiende werkwoorden, een vaste regel, dat de scherpe eindletters de *t*, de zachte daarentegen de

(1) Spraakl. 393 en Verkl. Geslachtlijst op *andwoord*.

(2) SINC. Verh. 159. Verg. v. D. KEMP in DE JAGERS Taalk. Mag. II. 108, 109.

(3) Bij voorbeeld in des Schrijvers Nederlandsche Volksoverleveringen en Godenleer, bl. II, 11, 21 enz.

(4) Bespiegelingen over den aard en de ontwikkeling onzer Taal, bl. 112.

d vereischen. Zoo heeft men van *vreezen* het deelwoord *gevreest*, met *d*, omdat de *s*, als tredende hier in de plaats der *z*, een zachte medcklinker is; en naar denzelfden regel behoorde men ook *geweesd* te schrijven, als komende van het werkwoord *wezen*. Is er echter eenig punt, waaromtrent het gebruik eene stellige uitspraak gedaan heeft, dan is het voorzeker in de schrijfwijze van dit deelwoord met de scherpe *t*, en wij herinneren ons niet, althans bij schrijvers van eenigen naam, hetzelve met de *d* te hebben aangetroffen. Reden voor deze afwijking meenen wij te vinden deels in de scherpe uitspraak, die zich, zoo wij ons niet bedriegen, bij dit woord doet opmerken, en deels in de zonderlinge omstandigheid, dat dit deelwoord niet als een bijvoegelijk naamwoord gebruikt, en dus ook nimmer verbogen wordt, zoodat ten aanzien van hetzelve de onregelmatigheid niet kan plaats grijpen, die er b. v. ontstaan zou, wanneer men *gevreest* met de scherpe, doch daarentegen *gevreesde* met de zachte letter wilde geschreven hebben. Wordt het deelwoord van *wezen* op de genoemde wijze gebezigd, dan zegt men *gewezen*, hetwelk gevormd is naar de wijze, bij de ongelijkvloeiende werkwoorden in gebruik. Ofschoon erkennende, dat de schrijfwijze van *geweesd* regelmatigiger kan genoemd worden, dan de heerschende, komt het ons echter voor, dat de *t*, in dit deelwoord van een overigens zeer onregelmatig werk-

woord, uit hoofde van het standvastig gebruik, wel kan worden geduld.

Met **BILDERDIJK** den uitgang *waarts* zonder *s* te schrijven, kan te minder noodig geacht worden, daar deze Taalgeleerde zelf de wettigheid van het gewone gebruik ten dezen opzichte erkent en verdedigt (1).

Van meer belang is het geschilpunt, tot welks beoordeeling wij thans genaderd zijn, namelijk het gebruik der verwantschape medeklinkers *g* en *ch*. De Hoogleeraar **SIEGENBEEK** stelde te dezen aanzien vast den volgende regel: « In woorden, welke in het meervoud de *g* hebben, of dezelve omhullen duidelijken oorsprong vereischen, moet de *g* hare plaats behouden; als *oog*, *weg*, *dag* enz., alsmede *magt* van *mogen*, *klagt* van *klagen*, *bragt* van *brenghen*, *pligt* van *pleghen*, *vluht* van *vlieghen* enz. Doch, waar geene der gemelde redenen tot de plaatsing der *g* voorhanden is, gebruike men, ter meerdere voldoening aan de uitspraak, bestendig de *ch*, bij de stuiting op eenen harden medeklinker, of aan het einde van eene lettergreep, en schrijve dus: *ach*, *zich*, *lucht*, *achten*, *pracht*, *kocht* van *koopen*, *zacht*, en zoo meer anderen.” (2). Voor zoo ver ons bekend is, heeft dat gedeelte van dezen regel, hetwelk het gebruik der *g* of

---

(1) Spraakl. 236, 237. Verg. **STEC.** Verh. 160.

(2) Verh. 163.

ch, als sluitletter eens woords, bepaalt, bij niemand wederspraak ontmoet, en kan derhalve thans met stilzwijgen worden voorbijgegaan. Dit is echter niet het geval met hetgeen de genoemde regel voorschrijft met opzigt tot het gebruik der *g* of *ch*, wanneer deze letter op een' harden medeklinker, en wel op de *t*, stuit, daar BILDERDIJK, en anderen met hem, beweren, dat in zoodanig geval nimmer de *g*, maar steeds de *ch* moet worden gbezigd. Wij zullen de redenen nagaan, die de aangenomen spelling, ten aanzien van dit punt, ten grondslag legt, en vervolgens de gronden, die voor het tegenoverstaande gevoelen zijn bijgebracht of nog bij te brengen, ten einde, na vergelijking van beide, het besluit op te maken.

De Hoogleeraar SIEGENBEEK verklaart, dat de gewoonte der ouden, om aan het slot van eene lettergreep of woord, vóór de *t*, de *g* in *ch* te verwisselen, op een' goeden grond steunt, als voldoende de *ch* beter aan den natuurlijken toon der uitspraak, dan de zachtere *g*, en als wordende ook gewettigd door den voorgang der Grieken, bij wie eene soortgelijke verwisseling plaats grijpt. Desniettegenstaande achtte de Hoogleeraar de terugroeping van dat gebruik onraadzaam, en wel om deze twee redenen: *vooreerst*, omdat daaraan geene nuttigheid verknocht was, maar in tegendeel door de verwisseling der *g* in *ch* de oorsprong der woorden verduisterd werd; en *ten an-*

dere, omdat die invoering waarschijnlijk, uit hoofde van de moeilijkheid, om een eenmaal gevestigd gebruik zonder dringende redenen te veranderen, het gewenschte gevolg zou hebben gemist (1). **BILDERDIJK** evenwel houdt het, boven door den Hoogleeraar gegrond verklaarde, beginsel der spelling vast, ten grondregel stellende: « dat waar letters van niet hetzelfde spraaktuig in de uitspraak (d. i. in eene sylbe) vereenigd worden, de harder letter van 't eene ook de harder letter van dat andere spraaktuig bij zich vordert.” — Welke regel door hem verklaard wordt te zijn een « gevolg van de innige verbinding der spraaktuigen met elkander, waardoor de meerdere spanning van 't eene ook eene meerdere spanning in 't andere verwekt.” — en waarop dan deze gevolgtrekking steunt: « Hierdoor verandert in de samenstelling van konzonanten achter een zelfde vokaal (de *t* b. v.) de *g* tot een *ch*, en *mag* wordt *macht*.” (2) Overeenkomstig deze redenering verwisselt dan ook deze Taalkenner bestendig de *g* vóór de *t* in *ch*, waar de aangenomen spelling de eerste behoudt, wordende hij hierin door sommigen onzer hedendaagsche schrijvers gevolgd. Een ander groot taalgeleerde, met name de Hoogleeraar **KINKER**, ofschoon in zijne schrijfwijze aan de ingevoerde be-

---

(1) Verh. 162.

(2) Spraakl. 49.

paling toegevende, heeft zich uitdrukkelijk tegen derzelve deugdelijkheid verklaard. « *G* (zegt hij) aan het eind van eene lettergreep, klinkt, wanneer men niet met moeite en gemaakt spreekt, als *ch*, vooral wanneer zij onmiddellijk door eene *t* gevolgd wordt.” — waarop hij laat volgen: « Het ware daarom wel te wenschen geweest, dat men, bij het invoeren van de nu aangenomen spelling, in die gevallen de *ch* in *magt*, *gezig*t, *regt* enz. naar de ware uitspraak van die woorden tot sluitletter benoemd had.” (1).

Na zulke stellige uitspraken van taalgeleerden, die door ieder ten dezen als bevoegde regters zullen worden erkend, aarzelen wij geen oogenblik met den Heer VAN DER KEMP te verklaren, dat het gebruik ten aanzien van de spelling met *g* of *ch*, welks geldigheid in de laatste der boven aangevoerde redenen, ten voordeele der aangenomen spelling, op den voorgrond gezet wordt, niet meer behoort te worden geëerbiedigd (2), vooral daar het tegenovergestelde beginsel door den Hoogleeraar SIEGENBEEK zelven als gegrond erkend wordt. Wat de zwaarigheid betreft, die, in de eerste der vermelde redenen vóór de gewone spelling, is bijgebracht, dat namelijk, door de verwisseling der zachte *g* in de scherpe *ch*, de oorsprong der woorden

---

(1) Beoordeeling, 13.

(2) In het Taalk. Mag. II. 102.

minder duidelijk gemaakt wordt: het komt ons voor, dat deze bedenking omtrent een beginsel, dat in vele andere gevallen insgelijks wordt toegepast, van genoegzame kracht ontbloot is, om in één geval van hetzelfde af te wijken, en toe te geven aan een gebruik, dat, tegenwoordig althans, niet eenparig gevolgd wordt, en waarvoor wij niet weten, dat eenig ander voordeel zou pleiten.

Wat naar ons oordeel de verwerping van den ingevoerden regel, omtrent de schrijfwijze van *g* of *ch*, daarenboven nog wettigt, is de moeilijkheid, waaraan deszelfs toepassing onderhevig is, uit hoofde van de duisterheid en de betwistbaarheid van den waren oorsprong veler woorden, naar welken toch alleen alsdan derzelve spelling behoort te worden geregeld; hetgeen dan ook ten gevolge heeft, dat niet zelden het gebruik of het gezag der voorgedragen taalregelen eene schrijfwijze heeft doen plaats grijpen, lijnregt strijdig met de meest geldig geachte afleiding van vroegere of latere schrijvers. Zoo wordt ons werkwoord *slachten* (gelijken) en het naamwoord *geslacht* (stamgenooten), zoo wel als *slagten* (dooden) en *geslagt* (het gedoode), door TEN KATE (1) en BILDERDIJK (2) afgeleid van het werkwoord *slagen*: intusschen bezigt

---

(1) Aenl. II. 382.

(2) Verkl. Geslachtlijst op *geslacht* en *slag*.

men in de beide eerste woorden de *ch* en in de beide andere de *g*, hoewel de afleiding ook in alle evenzeer voor de laatste letter pleit. *Dochter* behoort, volgens genoemde taalvorschers (1), waarschijnlijk tot het werkwoord *dogen* en *deugen*: nogtans schrijft men in hetzelfde de *ch*. De werkwoorden *trachten*, *zwichten*, *digten* en *jagten* zouden, als van *tragen*, *zwijgen*, *dijgen* en *jagen* afkomende, alle met gelijk regt de *g* vorderen, die echter alleen in de beide laatste is behouden. In *ik bragt* (om dit eindelijk alleen nog aan te voeren) schrijft men de *g*, ofschoon de *ng* in *brenge*, die slechts één letterteeken is en in welks uitspraak ook geen *g* mag gehoord worden, stellig de *ch* zou vorderen (2). Het is zoo, de Hoogleeraar SIEGENBEEK heeft eenigermate het gewigt dezer bedenking gevoeld, wanneer hij deed opmerken, dat onder de met *ch* gespelde woorden, er een enkel konde zijn «welks meer verwijderde, of door veroudering des wortelwoords minder in het oog loopende afleiding, naauw genomen, de *g* zou vorderen.” Hij antwoordt daarop, van oordeel te zijn, «dat, in dit en dergelijke gevallen, de spelling zich niet met de uiterste naauw-

---

(1) TEN KATE, Aenl. II. 151, en BILD. Verh. over de Gesl. 228.

(2) [In het breede is de hier aangewezen onregelmatigheid der bestaande spelling door mij aangetoond in mijne *Proeve over de Werkwoorden van Herhaling en Daring*, bl. 252-256.]

keurigheid naar de afleiding behoeft te schikken (1).'' Doch wij vragen, hoe zijn de grenzen te bepalen, tot welke die naauwkeurigheid zich uit mag strekken? Zal de een hierin niet verder gaan dan de ander? Zal de gewenschte eenparigheid wel bereikt worden in eene spelling, die rust op een grondbeginsel, waarvan de Hoogleeraar zelf verklaart, dat deszelfs toepassing in enkele gevallen meer of min bedenkelijk is? Zal die spelling niet telkens aan verandering onderhevig zijn, naar mate de nasporingen der taalvorschers den waren oorsprong der woorden duidelijker doen aan het licht komen? Alle deze moeijelijkheden kunnen ontweken worden, door, overeenkomstig den aard der uitspraak en den voorgang der oudheid, eene, op zich zelve weinig nuttige, onderscheiding te laten varen, en, op het gezag van bevoegde taalkenners, steeds de *ch* vóór de *t* te gebruiken.

In twee gevallen echter behoort, onzes inziens, de *g* vóór de *t* te worden behouden, te weten in de vervoeging der werkwoorden, welker wortel op *g* uitgaat, zoodat men schrijve *gij ligt*, *hij draagt*, *mij heugt*, *ons voegt*, *ik mogt* enz.; en in zoodanige zelfstandige naamwoorden, welke den uitgang *te* achter een op *g* eindigend bijvoegelijk naamwoord hebben, als *droogte*, *menigte*, *graagte* enz. Wat het eerste betreft: in *gij ligt*, *hij draagt*

---

(1) Verh. 163, 164.

enz. kan de *t* eigenlijk niet gezegd worden, onmiddellijk op de *g* te volgen, daar men oudtijds, gelijk de Hoogleeraar SIEGENBEEK ons leert (1), in de vervoeging, door invoeging der *e* den uitgang verzachtte, en alzoo bestendig schreef *ik ligge, gij ligget, hij draaget* enz., en ook zoude er eenige onregelmatigheid in gelegen zijn, om, in denzelfden tijd, den wortel nu met *g* en dan met *ck* te sluiten en alzoo te vervoegen:

<i>ik draag</i>	<i>wij dragen</i>
<i>gij draacht</i>	<i>gij draacht</i>
<i>hij draacht</i>	<i>zij dragen.</i>

En ten aanzien van het laatste valt op te merken, dat ook de *t* in de genoemde zelfstandige naamwoorden met grond geacht kan worden in de plaats der zachte *d* getreden te zijn, daar *de ouden*, gelijk bekend is, nimmer *hoogte, wijde, lengte*, maar volstandig *hoogde, wijdde, lengde* schreven; en dat men hier niets anders doet, dan wan neer men, om de scherpte der *f*, *hij strafte* en *gestraft* zegt, maar achter dezelfde letter de zachte *d* bezigt, in *hij geloofde* en *geloofd*, dewijl de *f* hier de plaats der zachte *v* inneemt. — Zoo wel in het eerste als in het laatste geval worden de redenen voor het behoud der *g* daarenboven nog

---

(1) Verh. 156.

aanmerkelijk versterkt door het eenparige gebruik, daar geen onzer tegenwoordige schrijveren, in de voorgestelde woorden, die letter met *ch* verwisselt. Dat **BILDERDIJK**, gelijk de Hoogleeraar **SIEGENBEEK** te regt opmerkt (1), eene enkele maal van dit gebruik afwijkt, houden wij voor niet meer dan eene onnaauwkeurigheid in de spelling, waarvan de werken van dien, op eenparigheid zoo weinig prijs stellenden, Schrijver meermalen proeven opleveren, doch die echter den regel niet kunnen omverwerpen.

Ten slotte valt hier nog te spreken over de verwisseling der *g* in *k* achter de *n*, of, om juist te spreken, over de verwisseling der *ng* in *nk*. Oudtijds bediende men zich bestendig van de scherpe *nk* of *nc*, als in *jonc*, *lanc*, *koninc*; later bezigde men daarvoor de zachtere *ng*, en schreef *jong*, *lang*, *koning*. Van deze verandering bleven echter enkele woorden uitgezonderd, *besprenkelen*, *jonker*, *henker* en eenige andere, waaroemtrent, bij de invoering der aangenomen spelling, geen de minste twijfel bestond, of de *nk* in die woorden moest worden behouden. Minder zeker was dit ten aanzien van eenige andere woorden, waarin door sommige schrijvers het zachte, door andere het scherpe letterteeken werd gebzigd. De Hoogleeraar **SIEGENBEEK**, hiertusschen eene

---

(1) Taalk. Eedenk. 44.

keuze moetende doen, verklaarde zich voor het behoud der *nk* in *sprinkhaan*, *koninklijk* en eenige bijvoegelijke naamwoorden op *lijk*, waarin de zachte *e* voorkomt, als *aanvankelijk*, *oorspronkelijk* en meer dergelijke; voornamelijk op grond van de meerderheid der schrijveren en de toen meest heersche uitspraak (1). Deze bepaling heeft later bij sommigen eenige tegenspraak ontmoet, die van meening zijn, dat de *nk* in meer woorden behoort te worden gebezigd. BILDERDIJK zegt, dat men *lankmoedig*, en niet *langmoedig*, moet schrijven, welke laatste, volgens hem, niet is uit te spreken, zonder eenige afbreking tusschen de *ng* en *m* (2). De Heer VAN DER KEMP verkiest *lankwijlig* en *lankwerpig*, mede volgens het beginsel, dat de *w* in de uitspraak den voorgaanden medeklinker schijnt te verharderen (3). En de Heer WISELIUS eindelijk meent, dat er geene reden bestaat, om in *koninklijk* de scherpe, en in *koningrijk* de zachte letter te bezigen, in beide woorden de eerste verkiende (4).

De zaak wel beschouwende, blijkt het, dat het hier dus de vraag is, of de uitzonderingen, die de aangenomen spelling op het gebruik van de *ng*

---

(1) Sizc. Verh. 165—168.

(2) Spraakl. 393.

(3) Taalk. Mag. II. 108, 109.

(4) Nieuwe Dichtbundel, Voorreden, bl. XXXIX, en Voorlezingen over de Tooneelspeelkunst, bl. 13, de Aant.

heeft vastgesteld, nog met eenige woorden behooren te worden vermeerderd. Onzes inziens, moet die vraag ontkennend worden beantwoord. Vooreerst zal het wel aan geen' twijfel onderhevig zijn, dat de uitzonderingen op eenen regel, niet zonder noodzake, behooren te worden vermenigvuldigd. Ten andere is het niet minder waar, dat veelal, in de uitspraak der bovengemelde betwiste en andere zoodanige woorden, de *ng* op eene wijze wordt uitgebragt, die het zeer onzeker maakt, of hier een zachte, dan wel een scherpe medeklinker wordt waargenomen. Daarenboven, als men toegeeft, dat in *langmoedig*, *langwerpig* enz., uit hoofde eener meer tot *nk* dan tot *ng* overhellende uitspraak, het eerste letterteeken de voorkeur verdient; dan heeft men alle regt om te vragen, of, om dezelfde reden, dan ook niet *lankzaam*, *nerinkrijk*, *harinkkaken*, *leu-ninkstoel* enz. behoorde te worden geschreven. Zoo neen, dan zien wij niet den minsten grond, om meer woorden, dan thans het eenparig gebruik daartoe heeft afgezonderd, van den gewonen regel uit te sluiten.

§. 7.

De verdubbeling van letters in het midden der woorden.

Tijdens de vaststelling van de regelen der ingevoerde spelling bestond er tusschen de achtbaarste

schrijveren verschil, omtrent de schrijfwijze van woorden, waarin de op *i* eindigende twee- of drieklank door *en* werd gevolgd. Sommigen hunner schreven *vleien*, *zaaien*, *bruien*, *boeien* enz., terwijl anderen achter de *i* de *j* invoegden, en alzoo *vleijen*, *zaaijen*, *bruijen*, *boeijen* enz. spelden. De Hoogleeraar SIEGENBEEK, in dit opzigt het schrijfgebruik niet ter beslissing kunnende inroepen, naardien het gezag aan beide kanten gelijk stond, verklaarde zich voor de laatstgemelde schrijfwijze, op grond, dat in de uitspraak dier woorden tusschen de *i* en *e* blijkbaar eene *j*, als letter van overgang, wordt gehoord, op gelijke wijze als, in het woord *vrouwen*, de *w* alleen ontstaan is, om den overgang van *ou* op *e*, die in de uitspraak als *w* gehoord wordt, zigbaar voor te stellen (1). Deze spelling heeft in BILDERDIJK een' tegenstander gevonden, en deze Taalgeleerde houdt zich aan de eerste der boven voorgedragen schrijfwijzen, daarin door enkele andere schrijvers wordende nagevolgd. In zijne Spraakleer van dit punt handelende, verklaart hij, (en deze verklaring is van veel gewigt), dat in de uitspraak van *bloeijen* de *j* noodwendig wordt voortgebracht, doch zegt tevens, dat deze *j* even min eene letter is, die men schrijven moet, als de *p* of *b* in *komt* of *hembd*. De *w* in *schuwen*, *brouwen* noemt hij eene overtollig-

---

(1) Verh. 187, 188.

heid, die niemand verdedigen moet, maar die men elkander uit gewoonte naschrijft (1).

Dat de *w* in *vrouwen* eigenlijk eene overtolligheid is, erkennen wij in zoo verre, als deze letter niet tot de eerste bestanddeelen des woords behoort; doch dat het gebruik derzelve daarom niet verdedigd moet worden, meenen wij te moeten tegenspreken. Immers, als men bedenkt, dat eene juiste spelling, zoo na mogelijk, met de goede uitspraak behoort overeen te stemmen, en alzoo de gehoorde geluiden en wijzigingen derzelve zoo veel doenlijk moet teruggeven; en daarbij in aanmerking neemt, dat in *vrouwen* en dergelijke woorden, bij het uitspreken, de overgang van de *ou* op de *e* niet mogelijk is, zonder eene *w* te doen hooren: dan zal men ongetwijfeld met den Heer SIEGENBEEK zijne bevreemding te kennen geven, van op die wijze eene gewoonte te zien verwerpen, die, zoo als de Hoogleraar te regt aanmerkt, zoo lang onze taal geschreven werd, onveranderd heeft stand gehouden (2). Waar is het, en dit zal BILDERDIJK met de bijgebragte schrijfwijzen van *kompt* en *hembd* hebben willen te kennen geven, dat niet altijd alle letters van overgang, die de uitspraak doet hooren, worden uitgedrukt; doch, onzes inziens, heeft het gebruik hier eene niet ge-

---

(1) Bl. 30, 31.

(2) Taalk. Bedenk. 60.

ringe kracht geoeffend, en wij zijn met den Heer KINKER van gevoelen, dat, zoo het standvastig gebruik b. v. de spelling van *hembd* had ingevoerd, daarin niet veel ongerijmds zou gelegen zijn (1).

Hetgeen wij daar in het midden gebragt hebben, ten aanzien van de invoeging der *w* in sommige woorden, zal reeds onze meening hebben doen blijken, dat, in de voorgedragen spelling van *vleijen* enz., te regt op die van *vrouwen* en dergelijke werd gewezen. De bedenking toch, die door BILDERDIJK is gemaakt, om de gelijkheid der beide gevallen tegen te spreken, dat namelijk de *w* in *schuwen* enz. eene tusschenletter is van overgang, die tot beide lettergrepen gelijkelijk behoort, en zonder welke de klank niet vol is, waarom wij ook *schuw* en *nieuw* schrijven, en niet *bloey* enz. (2) — deze bedenking, zeggen wij, wordt voldoende wederlegd door de opmerking van den Heer SIEGENBEEK, dat de *w* in *schuw* enz. door de ouden niet werd gebezigd, maar eerst later in zwang is gekomen (3). Om dezelfde reden nu, als de *w* als overgangsletter moet worden gebillijkt, oordeelen wij ook, dat de *j*, tot dat zelfde einde, niet behoeft te worden verworpen. Had het eenparig ge-

---

(1) Beoord. 25, de Aant.

(2) Spraakl. 394.

(3) Taalk. Bedenk. 63.

bruik de schrijfwijze van *vleien*, *kraaien*, *gloeijing*, *knoeijing* enz. vastgesteld: er zou geene genoegzame reden bestaan, om die te laten varen; doch, daar de meerderheid der gezaghebbende schrijveren zich, reeds voor lang, voor eene schrijfwijze verklaart, die met eene goede uitspraak allezins overeenstemt, en ook op eene gelijksoortige wijze ten aanzien van andere woorden in onze taal plaats heeft, meenen wij het wenschelijk te zijn, haar te behouden.

Wat de zwaarigheid aangaat, die door een' ander' Taalkenner tegen de ingevoerde spelling op dit punt is geopperd, te weten, dat de schrijfwijze van *verfoeijing* zonderling te heeten was, als volgende daarin eigenlijk drie klinkers i op elkander (1): wij gelooven, dat deze bedenking aan niemand van groot gewigt zal toeschijnen, al konde men daartegen niet doen opmerken, dat even zoo, in *vrouwen*, eigenlijk drie klinkers u achter elkander voorkomen, naardien de *w* niets anders is dan de dubbele *u*.

Eene meer opzettelijke overweging verdient hetgeen is aangemerkt door een' der volgeren van **BILDERDIJK** in de schrijfwijze van *vleien* enz., den **HEER VAN DER KEMP**. Deze Heer neemt het door **SIEGENBEEK** en **BILDERDIJK** beide goedgekeurde begin

---

(1) OLIVIER SCHILPEROORT, Kort Begrip van het Zamenstel onzer Taal, Amst. 1827, bl. 75.

sel, met name de noodwendigheid der *j* in de uitspraak, niet aan. Naar hem kenmerkt de *i* der twee- of drieklanken in die woorden zich in de uitspraak slechts als een konsonant, zoodat, naar zijn inzien, de vraag over de noodzakelijkheid eener ingevoegde *j* geheel vervalt, en er alleen de vraag overblijft, of men die *i*, zich als een konsonant kenmerkende, in eene *j* zou behooren te veranderen. Hiervan de noodzakelijkheid niet inziende, daar de *i* tot den twee- of drieklank behoort, en alzoo daarin dient te worden behouden, verkiest hij de schrijfwijze van **BILDERDIJK**, als meer overeenkomstig met den eisch onzer taal (1). Naar deze redenering zoude dan (indien wij dezelfde wel verstaan) de uitspraak van *groeijen* en *kraaijen* het naauwkeurigst worden uitgedrukt door *groe-j-en* en *kra-j-en*. Doch, behalve dat wij nu in het onzekere zijn omtrent die van *vleiijen* en *kruijen*, daar de Schrijver deze woorden toch wel niet als *vle-j-en* en *kru-j-en* zal uitbrengen, en *vlei-j-en* en *kru-i-j-en* tegen zijn beginsel strijden, terwijl onzes inziens geen derde overschiet, zijn wij met den Hoogleraar **KINKER**, wiens gezag in dezen veel afdoet, van oordeel, dat in de bedoelde woorden de noodige klank volkomener met *ij* dan met *j* wordt uitgebragt; ofschoon met hem erkennende, dat, zoo men tusschen de enkele *i*

---

(1) Taalk. Mag. II. 98.

en de *j* moest kiezen, de laatste noodzakelijker zoude zijn dan de eerste (1).

Wij worden, eindelijk, in het verlangen naar het behoud der heerschende spelling in dit punt nog versterkt door de opmerking, dat de vereeniging van zoo veel klinkers, als in *bloeien*, *kraaien*, *vleien*, en vooral in de naamwoorden *groeiing*, *vleïng* enz., zich door duidelijkheid niet aanbeveelt, maar ligtelijk aanleiding tot verkeerde uitspraak geven kan. Dit is de aandacht van sommige voorstanders dier spelling dan ook niet ontgaan. De Heer VAN DER KEMP wil, duidelijkheidshalve, de afscheiding der lettergrepen hebben aangewezen op deze wijze: *vleïen*, *groeiën* enz., en alzoo ook *groeiing*, *vleïng* enz. (2). Een ander der genoemde schrijveren, de Heer DA COSTA, is, onzes inziens, niet van onregelmatigheid vrij te pleiten, wanneer hij, in de genoemde werkwoorden de schrijfwijze van BILDERDIJK volgende, in naamwoorden op *ing*, zeker om verwarring voor te komen, de enkele *j* bezigt (3).

Thans volgt het al of niet invoegen der *g* vóór de *ch*. De ingevoerde spelling wil de schrijfwijze

(1) Beoord. 22.

(2) Taalk. Mag. t. a. p.

(3) Zoo vindt men in de Poëzij van dezen Schrijver, D. I. bl. 5 *vloeien*, *gloeien*, bl. 11 *verwaaïen*, bl. 15 *bestrooien*; D. II. bl. 43 *zwaaië*, bl. 65 *reien*, *schalmeien* enz. Doch in het laatst aangehaalde Deel, bl. 24 tweemaal *verfoeijing*.

van *lagchen*, *ligchaam*, *kugchen* en dergelijke; terwijl BILDERDIJK en anderen met hem deze woorden *lachen*, *lichaam*, *kuchen* enz. schrijven. Ter verdediging der eerstgemelde spelling wordt aangevoerd, dat men altijd in woorden, die een' korten klank vóór den slotmedeklinker hebben, dezen laatsten, bij de verlenging, verdubbelt, dewijl anders de korte klank in de uitspraak lang zou worden. Zoo schrijft men *bidden*, *spotten*, *leggen*, om de uitspraak van *bi-den*, *spo-ten*, *le-gen* te behoeden. Op gelijke wijze nu, en naar denzelfden grondslag, behoort ook de *ch* in de boven vermelde woorden te worden verdubbeld, als zijnde dit teeken, ofschoon dubbelvormig van gedaante, eigenlijk slechts ééne letter, namelijk eene verscherpte *g* (1). De Hoogleeraar SIEGENBEEK erkent wijders, dat men alzo het regelmatigst *lachchen*, *lichchaam* enz. behoorde te schrijven; doch daar deze spelling, ofschoon bij een' enkel' schrijver voorkomende, niet door het algemeen gebruik is bekrachtigd, kwam het hem voor, dat de verdubbeling met *g*,

---

(1) Het ware te wenschen, dat men de *ch* en andere zamengestelde letterteekens met een' afzonderlijken, naar hun gebruik gepasten, naam bestempeld had. Voor ruim twee eeuwen geschiedde de voorslag daartoe reeds door PETRUS MONTANUS, in zijn zonderling, doch allezins merkwaardig, boek, getiteld: *Bericht van een nieuwe konst, genaemt de Spreeckkonst*, enz. Delft 1635, 4to. De *ch* noemde hij *ech*, en de *ng* *eng*, zie aldaar bl. 61 en 77.

hoewel deze letter tot dat einde minder geschikt scheen dan de *ch*, 'als genoegzaam gewettigd moest worden beschouwd (1). BILDERDIJK daarentegen is van meening, dat de *ch* geene verdubbeling noodig heeft, omdat (zegt hij) zij zich aan wederzijde mededeelt (2). Doch, dewijl hij ons de verklaring schuldig blijft, waarom deze letter zich meer mededeelt dan elke andere medeklinker, zijn wij met de Hoogleeraren SIEGENBEEK en KINKER (3) van gevoelen, dat de gevallen volkomen gelijk staan. Niemand toch zal willen staande houden, dat de reden dier meerdere mededeeling daarin gelegen is, dat de *ch*, wat hare gedaante betreft, uit twee teekens is zamengesteld, wanneer hij bedenkt, dat hetzelfde plaats heeft in *visschen*, *wasschen* enz., in welke woorden de verdubbeling, ofschoon hier minder noodzakelijk schijnende, thans standvastig wordt in acht genomen. Het is zoo, laatstgenoemde Hoogleeraar (4), gelijk vroeger de Heer DE VRIES (5), beweren, dat de voorstanders der schrijfwijze van *lachen* zich kunnen beroepen op de *ng*, die, mede eigenlijk ééne letter zijnde, niet wordt verdubbeld in *tongen*, *ringen* enz.; doch het zij ons vergund hiertegen op te merken, dat wij, of-

---

(1) Verh. 188, 189.

(2) Spraakl. 52.

(3) Beoord. 12.

(4) Ald. 14.

(5) Taalk. Mag. I. 111.

schoon toegevende, dat de bedoelde *ng*, gelijk ook de *nk* in *danken*, *jonker*, enkele letters zijn, die door twee teekens worden geschreven, nogtans meenen, dat de uitspraak dezer letters, naar ons gehoor, geen zoo onzamengesteld, ondeelbaar geluid doet hooren, als in de verscherpte *g*. De Heer KINKER zegt dan ook zelf, dat in de *ng* « eene naklinkende *n* gehoord wordt, » en, dit zoo zijnde, dunkt ons, dat ten aanzien van de *ng* en *nk* met regt gezegd kan worden, wat BILDERDIJK zonder bewijs van de *ck* zegt, dat zij zich namelijk aan wederzijde mededeelen, gelijk dit ook nog daarmede kan worden bevestigd, dat men gewoonlijk *ton-gen* en *jon-ker* afbreekt, iets hetwelk met *lachen* op die wijze niet geschiedt.

De Heer VAN DER KEMP, in dit opzigt mede de schrijfwijze van BILDERDIJK volgende, beroept zich op het niet verdubbelen der *ck*. « Heeft men (zegt hij) steeds de verdubbeling der *ck* (in *picken*, *lacken*, *stocken* enz.) onnoodig geoordeeld, wat zou het dan zoo ongerijmd zijn, hetzelfde ook van de *ch* te beweren, die met de *ck* eenige gelijkheid heeft (1)? » Wij zijn echter overtuigd, dat die ongerijmdheid dien Heer terstond in het oog zal vallen, bij de gedachte, dat het niet verdubbelen der *ck* bij de ouden op de tegenwoordige spelling geene kracht kan oefenen, te minder dewijl die-

---

(1) Taalk. Mag. II. 100.

zelfde ouden, zoo als de Heer DE VRIES te regt opmerkt (1), even min de *sch* verdubbelden, maar de schrijfwijze van *vischer*, *bischop* enz. met ééne *s* voldoende achtten. Niet meerder afdoende is, onzes inziens, een andere grond, door dien zelfden Heer bijgebracht, en waaraan ook BILDERDIJK (2) en SIEGENBEEK (3) eenige waarde schijnen te hechten, dat men namelijk de *ch* nog tegenwoordig nimmer verdubbelt in de eigennamen *Mechelen*, *Lochem*, *Jochem* enz. De Hoogleeraar KINKER zegt daarvan met het volste regt, dat men vooreerst niet weet, hoe die namen in vroeger' tijd uitgesproken werden; en dat het ten tweede in alle talen vrij algemeen aangenomen is, dat de schrijfwijze der eigennamen zich niet regelt naar de veranderde spelling (4).

Wat de ongeschiktheid der zachte *g* betreft, om de scherpere *ch* te verdubbelen, waarvan wij boven reeds vermeldden, dat zij door den Heer SIEGENBEEK zelve erkend is: ook de Heeren DE VRIES (5) en VAN DER KEMP (6) voeren die aan als eene reden, om de enkele *ch* te bezigen. Die ongeschiktheid komt ons intusschen niet zoo groot

---

(1) Taalk. Mag. I. 112.

(2) Spraakl. 52.

(3) Taalk. Bedenk. 67.

(4) Beoordeeling, 13, 14.

(5) Taalk. Mag. I. 110, 111.

(6) Aldaar, II. 101.

voor, als men beweert. Wij vinden althans, voor ons gehoor, in de uitspraak van *lag-chen* niets stootends, en meenen, dat de *g*, aan het einde eener lettergreep, altijd genoegzaam als scherp wordt gehoord.

Met een woord moeten wij nog spreken van de verdubbeling der *ch* aan het eind der woorden, als in *lagch*, enz. Moest de Hoogleeraar SIEGENBEEK, bij het schrijven zijner Verhandeling, reeds de ongerijmdheid dier spelling doen opmerken, welke hem wel eens was voorgekomen (1): ook thans is het niet overtollig, diezelfde verkeerdheid te herinneren, dewijl wij dezelve bij een' zeer geacht' Schrijver, met name den voortreffelijken dichter Mr. J. VAN LENNEP, aantreffen (2). De Hoogleeraar zeide, onzes bedunkens, daarvan naar waarheid, dat zij even verkeerd was, als of men *ik bidd*, *het gespott*, schrijven wilde.

Uit het bovenstaande zal, ook zonder onze aanwijzing, ligtelijk het besluit kunnen worden opgemaakt, dat, naar ons oordeel, de vrij algemeen aangenomen spelling van *lagchen*, *ligchaam*, *pragchen* enz. verdient te worden behouden.

Ten aanzien van de verdubbeling der *s*, waarvan wij thans nog moeten gewagen, valt niet veel

(1) Verh. 188.

(2) B. v. in 's Dichters *Beleg van Corinthe*, waar men' bl. 14 *glimlagch*, bl. 31 *lagchje* en bl. 50 *hemellagch* aantreft.

belangrijks aan te merken, daar, voor zoo ver ons bekend is, tegen de op dit punt voorgedragen spelling geene bedenkingen zijn ingebracht. Alleen zoude, naar het ons voorkomt, het woord *droessem*, zoo wel als *asem*, *bloesem* en dergelijke, met ééne *s* behooren gespeld te worden, zoo als wij dit woord ook aantreffen in BILDERDIJKS Verklarende Geslachtlijst. De vermoedelijke reden, welke van de dubbele *s* in dit woord wordt opgegeven, namelijk dat het van *droes* afkomt (1), doet, onzes inziens, weinig ter zake; naardien het ook op eene andere wijze, als b. v. in de aangehaalde Geslachtlijst te zien is, kan worden afgeleid, en deszelfs uitspraak volkomen met de overige op *sem* uitgaande woorden overeenkomt.

In diezelfde Geslachtlijst vinden wij in het woord *geesel* de *s* verdubbeld, zonder hiervan de reden te kunnen bevroeden. Wij zouden derhalve dit woord liefst schrijven naar de aangenomen wijze, te meer daar, volgens het getuigenis van den Hoogleeraar KINKER, deze spelling volkomen aan de uitspraak voldoet (2).

Van de spelling van *prijsselijk*, *huisselijk* enz. of *prijselijk*, *huiselijk* enz., heeft de Hoogleeraar SIEGENBEEK in zijne Verhandeling niet gesproken. In de Woordenlijst, achter die Verhandeling ge-

---

(1) SIEG. Verh. 191.

(2) Beoordeeling, 296, 297.

plaatst, gelijk ook in 's Hoogleeraars Woordenboek, vindt men bestendig de eerste schrijfwijze in acht genomen. Later begreep echter de Hoogleeraar, dat hij, om zich zelve gelijk te blijven, in deze woorden, zoo wel als in die op *sem* uitgaande, de enkele *s* had moeten aanbevelen (1): eene schrijfwijze, ook volgens BILDERDIJK, naar den aard der taal (2), ofschoon hij elders de dubbele *s* voorstaat (3). Van een verschillend gevoelen is ten dezen de Hoogleeraar KINKER, die meent, dat de dubbele *s* in deze woorden door de uitspraak volstrekt gevorderd wordt, naardien anderszins ligtelijk de, ook door BILDERDIJK afgekeurde, uitspraak van *wij-selijk*, *prij-selijk* enz. zoude kunnen ontstaan. Om deze reden behoefde dan, naar ons inzien, de spelling van *prijsselijk*, *huisselijk* enz., als zijnde sedert een' geruimen tijd vrij algemeen in gebruik, niet te worden verworpen.

Eindelijk valt hier nog te spreken van de verdubbeling eener letter, die in de Verhandeling over de Spelling met stilzwijgen is voorbijgegaan, doch waaromtrent, bij enkele woorden, een verschil in de schrijfwijze plaats heeft, namelijk de *l*. De heerschende spelling heeft in *hemelling* den genoemden

---

(1) Taalk. Bed. 77—79, Voorb. voor de laatste uitg. der Verh. VI.

(2) Spraakl. 395.

(3) Mengelingen en Fragmenten, 150.

medeklinker verdubbeld, om de eenvoudige reden, dat dit woord gevormd is van het zelfst. naamw. *hemel* met den uitgang *ling*. BILDERDIJK is te denken opzichte van een ander gevoelen. Hij beweert, dat de uitgang hier niet is *ling*, maar *ing*, en dat deze laatste niet met een naamwoord, *hemel*, wordt verbonden, maar dat *hemeling* komt van het werkw. *hemelen*, gelijk *wandeling* van *wandelen*, enz. (1). Hoe sterk deze meening door genoemden Taalkenner en ook door anderen (2) worde vastgehouden, naar ons gevoelen is zij aan te veel tegenspraak onderworpen, om daarop van de gewone spelling, ten aanzien van dit woord, af te wijken. Vooreerst toch is het moeilijk te loochenen, dat er in onze taal een uitgang *ling* bestaat, wanneer men aan *jongeling*, *eersteling*, *kloosterling*, *ellendeling* en zoo vele andere woorden denkt, die klaarblijkelijk van een naamwoord zijn afgeleid, daar niemand in goeden ernst zal willen staande houden, dat er ook werkwoorden *jongelen*, *eerstelen*, *kloosterelen*, *ellendelen* enz. bestaan of bestaan hebben, waarvan, op bovengemelde wijze, zelfstandige naamwoorden op *ing* zouden zijn gevormd. Ten tweede komt hier nog bij, dat onze uitgangen *ing* en *ling* in beteekenis zeer verschillen, drukkende de eerste gewoonlijk eene *daad* of *werking* en de

---

(1) Verhand. o. d. Gesl., bl. 270, 271.

(2) WISSELIUS, Voorrede voor den Nieuwen Dichtbundel, bl. II.

laatste een' *persoon* uit, welk verschil, zoo als de Heer KINKER uitvoerig heeft aangetoond (1), in andere verwante dialekten mede door geheel verschillende schrijfwijzen kenbaar is. Nog meer dan de hier wederlegde, strijdt een andere grond, voor de spelling van *hemeling* bijgebracht, tegen de regelmaat onzer taal. De Heer OLIVIER SCHILPEROORT zegt: « Aangenomen zelfs, dat de *l* hier een wezenlijk deel van het achtervoegsel ware, zoude niettemin de spelling *hemelling* ongerijmd zijn, omdat er geene reden ware om de *l* van den zachtstaartigen, geenen klemtoon vereischenden, naamwoordsuitgang *el* eene verdubbeling te doen ondergaan (2).” Het zal voldoende zijn, hiertegen slechts te doen opmerken, dat er geen grond bestaan kan, om, uit hoofde van de vermelde redenen, een' der beide medeklinkers weg te laten in dit woord; daar in alle overige zamenstellingen, waar een zachtstaartige uitgang, aan een, met dezelfde letter aanvangend, woord is verbonden, als *tafellaken*, *fakkellicht* enz., beide worden behouden.

Zoo wel als in *hemelling*, meenen wij, dat ook in *adellijk* en *middellijk* de dubbele *l* behoort te worden geschreven. BILDERDIJK beweert, dat *adellijk* hetzelfde is als *adelig*, en dat men verkeerdelijk gemeend heeft, dat deze uitgang gemeenschap had

---

(1) KINKER, Beoordeeling, bl. 112 en volg.

(2) Kort Begrip van het Zamenstel onzer Taal, bl. 238.

met het werkwoord *gelijken* (1). Volgens hetzelfde beginsel keurt OLIVIER SCHILPEROORT de verdubbeling der *l* in *onmiddellijk* af (2). Wij blijven nog altijd bij het gewone, ook door BILDERDIJK zelve in zijne Spraakleer (3) erkende, gevoelen, dat de uitgang *lijk*, in de genoemde en andere woorden, zijnen oorsprong heeft in *gelijk* of *gelijken*, immers zoolang de door genoemden Taalkenner gemaakte gissingen tot geen' hooger trap van waarschijnlijkheid gebragt zijn.

§. 8.

Het onderscheiden van gelijkkluidende, doch in beteekenis verschillende woorden, door de spelling.

De onderscheiding in de spelling van *aarde* (terra) en *aard* (indoles), door namelijk voor het laatste *aart* te schrijven, is door BILDERDIJK bestendig in acht genomen. Ons komt echter deze onderscheiding willekeurig en verkeerd voor: *willekeurig*, dewijl de beide naamwoorden, ook naar de verklaring van BILDERDIJK (4), oorspronkelijk hetzelfde

---

(1) Brieven, D. III. bl. 106.

(2) Kort Begrip, enz. bl. 241.

(3) Bladz. 131.

(4) Verkl. Gesl. op *aart*.

zijn, en *verkeerd*, omdat de schrijfwijze der afgeleide woorden *aartig*, *aartigheid*, *ontaarten* ten eenenmale strijdt met de tegenwoordige uitspraak, welke volstrekt de zachte *d* vereischt (1). De eenige schijnbare grond, dien men voor het behoud der *t* zou kunnen aanvoeren, dat namelijk de ouden dit woord alzo schreven, vervalt ook geheel, als men bedenkt, dat dit plaats had ten gevolge hunner gewoonte, om niet de *d*, maar alleen de *t* als sluitletter eens woords te gebruiken (2).

Omtrent den uitgang *aard* der zelfstandige naamwoorden *grijsaard*, *dronkaard* enz., waarin **BILDERDIJK** mede de *t* bezigt, en alzo van het gewone gebruik afwijkt, kunnen wij niet zoo gemakkelijk beslissen, daar het hier aankomt op de, onder de geleerden nog niet uitgemaakte, vraag, of de lettergreep *aard* in de gemelde woorden hetzelfde is als het naamwoord *aard* (indoles), dan of zij alleen de uitgang *aar* of *er* is, met de *t* versterkt.

Het eerste gevoelen, en waarop de heerschende schrijfwijze zich grondt, wordt uitgedrukt door hetgeen wij lezen bij den Heer WEILAND in zijn Taal-

(1) Dat het werkwoord *aarten* in de vervoeging de zachte *d* vereischt, blijkt uit de zonderlinge schrijfwijze van **BILDSELVEN**, in zijne *Rotsgalmen*, II. 59:

Telemachus sprak wel, die naar zijn vader aartde

En Menelaus gift, hoe kostlijk, niet aanvaardde: enz.

(2) **SIEG. Verh.** 195—197. **Taalk. Bedenk.** 69.

kundig Woordenboek: «AARD, bij inkrimping en verzachting *erd*. Deze uitgang, dienende, om den landaard, de gewoonte, of heerschende eigenschap van iemand aan te duiden, vindt zijnen oorsprong en zijne kracht in *aard*, afkomst, inborst. *Spanjaard*, *Spanjerd* — *bastaard*, *basterd* — *dronkaard*, *dronkerd*, enz.” Overeenkomstig deze verklaring, die genoegzaam woordelijk reeds bij TEN KATE (1) voorkomt, worden dan ook in dit Woordenboek, zoo wel als in dat van den Hoogleeraar SIEGENBEEK, al de woorden van dien uitgang met *d* gesloten. Het andere door ons vermelde gevoelen wordt voorgestaan door BILDERDIJK. Deze Taalkenner leert, dat de uitgang *r*, in onze taal de uitdrukking eener werkende zelfstandigheid, «ook *rt* wordt, door eene versterking en voortzetting der tongtrilling, waardoor zij aan de tanden stoot (2).” «Het is opmerkelijk (voegt hij er bij), dat deze sterkere voortzetting der trilling nooit gebruikt wordt, dan waar, niet een bloot dadelijke werking voor het oogenblik in den werker ondersteld wordt, maar eene voortdurende. Een *veinzaart* is niet iemand die *veinst*, maar die *bestendig veinst*. Even zoo is een *grijzaart*, een *rijkaart*, die niet de hoedanigheid van *grijs* en *rijk* in het werkelijk oogenblik, maar bij aanhoudendheid heeft (3).”

---

(1) Aenleiding, II. 80.

(2) Verh. o. d. Gesl. bl. 45.

(3) Ald. 183, 184.

Elders zegt hij, dat noch *aart*, noch *aarde* moeten verward worden met den uitgang der verbalia *veinzaart*, *grijzaart*, *rijkaart* enz., die volstrekt geene *d* toelaat (1).

Geen onzer taalkundige schrijveren is op dit punt echter zoo breedvoerig, als de Heer KINKER. Zijn gevoelen, dat tusschen de beide gemelde meeningen doorgaat, komt hierop neder: « Er zijn in onze taal woorden, die met het naamwoord *aard* worden zamengesteld, als *grijsaard*, *dronkaard*, *veinsaard*, *lafaard* enz.; er zijn ook afgeleide woorden op *er*, die met de *t* versterkt worden, als *blaffert*, *jankert* enz. De overeenkomst van klank in beide soorten is slechts toevallig (2).” Het schijnt ons intusschen, dat de gronden, die de scherpzinnige Taalkenner tot staving van dit zijn gevoelen bijbrengt, niet boven alle tegenspraak verheven zijn. Zoo komt ons al terstond de verklaring, van de tweede der boven vermelde soort van woorden gegeven, bedenkelijk voor. Die verklaring zegt, dat *aard*, *erd* of *ert* als uitgang achter het worteldeel van een werkwoord moet geplaatst worden, en dus kan dan ook *blaffert* van *blaffen* en *jankert* van *janken* worden afgeleid. Doch, vragen wij vooreerst, waarom mag *veinserd* of *veinsaard* (beide zijn zoo

---

(1) Verkl. Gesl. op *aart*.

(2) Beoordeeling, 188—192.

wel als *veinzer* gebruikelijk) niet op gelijke wijze van het werkwoord *veinzen* afkomen? Waarom moet dit woord juist, volgens den Hoogleeraar, niet een *veinzer* te kennen geven, of, zoo als BILDERDIJK zegt, iemand die bestendig *veinst*, maar iemand, wiens *aard* het is te *veinzen*? Zou men met gelijk regt niet mogen zeggen, dat *blafferd*, *jankerd*, *grommerd*, personen of dieren aanduiden, wier *aard* of *neiging* het is te *blaffen*, te *janken*, te *grommen*? Dat het verschil tusschen *aard* en *erd* hier van geene kracht kan zijn, wordt door den Hoogleeraar zelve erkend, wanneer hij *aard*, *erd*, of *ert* «uitgangen» noemt, en die zich hierop wilde gronden, zoude, behalve dat *veinzerd* en *veinsaard* bij hem alsdan twee verschillende woorden zouden zijn, even zeer verschil moeten aannemen tusschen de uitgangen *aar* in *zondaar*, en *er* in *klopper*. — Al verder moeten wij doen opmerken, dat, naar dezelfde verklaring, tot de soort van *blaffert*, *jankert*, enz. niet zouden behooren *lomperd*, *gaauwerd*, *zoeterd*, *stouterd*, *olijkerd* en dergelijke, in den gemeenzamen stijl gebruikelijke woorden, in welke uitspraak *erd* zoodanig gehoord wordt, dat niemand ligtelijk aan eene samenstelling met *aard*, maar veeleer aan den uitgang *er* denken zal. Liever zouden wij dan meenen, dat de laatst bijgebragte voorbeelden tot dezelfde soort als *blaffert* enz. behoorden, met dat onderscheid, dat bij de eersten de uitgang *er*, wel-

ke door de *t* versterkt wordt, achter een bijvoegelijk naamwoord, en bij de laatsten achter het worteldeel eens werkwoords voorkomt. De Hoogleeraar verzekert, wel is waar, op de stelligste wijze, dat er in onze taal geen enkel woord is, waarin *er* of *aar*, in dien zin, achter een bijvoegelijk naamwoord geplaatst wordt. Dan, ofschoon men moet toegeven, dat die uitgang *meestal* achter een werkwoord voorkomt, is het niettemin zeker, dat dezelve ook somwijlen achter een bijvoegelijk naamwoord wordt gebezigd. Zoo vinden wij, b. v., in het Taalkundig Woordenboek van den Heer WEILAND *Duitscher* en *linker* (waarvan ook *linkert*) afgeleid van de bijvoegelijke naamwoorden *Duitsch* en *link*.

Het is dus blijkbaar, dat, als men de onderscheiding van den Heer KINKER, in woorden met *aard* zamengesteld en woorden op *aar* of *er* met *t* versterkt, aanneemt, men in de groote zwarigheid vervalt, althans als men het verschil, naar behooren, door eene verschillende spelling wil aanwijzen, om bepaalde kenteekens op te geven, volgens welke men heeft te onderzoeken, of een woord onder de eene of de andere soort moet worden gerangschikt. Het is er intusschen zoo verre af, dat deze zwarigheid door den Hoogleeraar wordt opgelost, dat hij, na de poging, om het onderscheid in be teekenis tusschen *grijnsaard* en *grijnzert* (*grooten grijnzer*) aan te wijzen, eindigt met de verklaring

« dat hij niet ontkennen wil, dat de beteekenissen elkander hier nabij komen, en wel om reden, dat het eene (de *neiging tot grijzen*) niet zijn kan zonder het andere (het *grootte, geweldige grijzen*); en dat uit dien hoofde de beide uitgangen eenigzins ineengelopen zijn.” Het is zoo, de Hoogleeraar erkent de moeilijkheid alleen van dit éene voorbeeld, en zegt zelfs, dat de betekenis in de *meeste* dezer dus gevormde woorden kenbaar is; doch wij wenschten wel, dat die kenbaarheid in meer voorbeelden ware aangewezen, dan enkel in het, noch bij KILIAAN, noch bij WEILAND, voorkomende *lafaard*. Hoe zal men b. v. beslissen ten aanzien van *grijsaard*, zeker het meest gebruikelijke woord van dien uitgang? Zal dit teekenen iemand *grijs van aard*, of iemand *die grijs*, dat is *grijs wordt*? Zoo wij ons niet bedriegen, zal de laatste opvatting, zoo zij al niet boven de eerste de voorkeur verdient, althans in aannemelijkheid daarmede gelijk staan.

Wij kunnen derhalve niet anders zien, of de voorgedragene onderscheiding van den Heer KINKER steunt te weinig op genoegzamen grond, en is te twijfelachtig in de toepassing, om tot regelmaat der spelling te dienen. Die onderscheiding intusschen is ons eene krachtige drangreden, om, in het bestaande verschil omtrent den oorsprong des uitgangs *aard* of *erd* tusschen TEN KATE en BILDERDIJK, tot de meaning des laatsten over te hel-

len (1). Immers, daar de gemelde Hoogleraar, bij het bestrijden dier meening, heeft moeten aannemen, dat er werkelijk woorden van dien aard bestaan, welker uitgang door de achtervoeging der *t* gevormd is, hebben wij eene reden te meer, om die vorming, met BILDERDIJK, tot alle hiertoe behorende woorden uit te strekken, ten zij men voorbeelden aanwijze, welker beteekenis vordert, dat men daarbij de zamenstelling met *aard* (indoles) moet aannemen; hetgeen, voor zoo veel ons bewust is, nog niet is geschied. Er is nog iets, dat het gevoelen van BILDERDIJK, onzes inziens, schijnt te begunstigen. Wij voeren dit echter als eene gissing, en geenszins als bewijs, aan. Indien namelijk *grijsaard*, *veinsaard*, *lafaard*, *luiaard* enz. woorden zijn, die uit een werk- of bijvoegelijk naamwoord en het zelfstandige *aard* zijn zamengesteld, dan is ons het verschijnsel bevreemdend, dat het gebruik niet toelaat, om van de aldus gevormde woorden, door achtervoeging van *ig*, nieuwe bijvoegelijke naamwoorden te maken. Waarom kan men dan van een' *grijsaard* niet zeggen, dat hij *grijsaardig*, van een' *veinsaard*, dat hij *veinsaardig*, van een' *lafaard*, dat hij *lafaardig* is? Opmerkelijk daarbij is het, dat, wanneer de uitgang *aardig*

---

(1) De Hoogl. YPEIJ zegt mede uitdrukkelijk: »De *d* of *t* achter *er* is een losse letterklank van geene beteekenis.» Geschied. der Ned. Taal, II. 60.

(van *aard*, *indoles*) werkelijk gebezigd wordt, als in *zachtaardig*, *goedaardig*, *vuilaardig*, zulks plaats heeft met woorden, waarbij wederom de uitgang *erd* of *aard* nimmer gebruikt wordt, als: *zacht*, *goed*, *vuil*. Wij verklaren, hiervan geene oplossing te kunnen geven, dan door aan te nemen, dat *aard* in *grijsaard* enz. niet het naamwoord, maar een uitgang is, en alzoo minder geschikt, om door een' nieuwen uitgang te worden verlengd.

Genoegzaam is uit het aangevoerde blijkbaar, dat wij, in het moeilijke verschil omtrent den uitgang *erd* of *aard*, niet ten voordeele der aangenomen taalregeling kunnen beslissen, en alzoo wenschen zouden, dat in de schrijfwijze diens uitgangs de *d* met *t* wierd verwisseld, tevens met die verandering in de spelling, welke in sommige woorden, door hunnen overgang van *zamengestelde* in *afgeleide*, gevorderd wordt, zoodat men b. v. *grijsaard*, *veinsaard*, *luisaard* in plaats van *grijsaard*, *veinsaard*, *luisaard* zoude behooren te schrijven.

[Op de gronden, hier ter bestrijding der bestaande spelling bijgebracht, zijn door een' voornaam' Taalkenner bij de beoordeeling eenige bedenkingen gemaakt, welker opneming en toetsing te dezer plaats moge dienen, om aan onze Verhandeling meerdere volledigheid bij te zetten. Zij zijn de volgende:

1. Dat de verlenging tot bijvoegelijke naamwoorden op *ig* alleen plaats zoude hebben met woorden, waarbij de uitgang *aard* nimmer gebruikt

wordt, kan wederlegd worden door *wreedaardig* van *wreedaard*, en *woestaardig* van *woestaard*.

2. Ging het gevoelen van den Schrijver door, dan zou men *dronkaarten* en *grijsaarten* moeten schrijven en uitspreken; doch, gelijk men *vaders* en *vaderen* heeft, zegt men ook *dronkaards* en *dronkaarden*, (WEILAND meent, dat men alleen *dronkaarden* behoort te zeggen); zoo ook *grijsaards* en *grijsaarden* enz. Deze woordverlenging nu op *den* beslist, naar het thans aangenomen gebruik, dat de sluitletter *d*, en niet *t*, zijn moet.

3. Er is nog eene andere verlenging, welke dit evenzeer bevestigt, namelijk op *ij*: *bastaardij* van *bastaard*, en *woestaardij* van *woestaard*.

En 4. De zelfstandige naamwoorden, met *aard* zamengesteld, veranderen nooit in *aar*, al gaat er ook een werkwoord vooraf. Men zegt wel *veinzer*, *grijnzer*, maar niet *veinzaar*, *grijnzaar*, ook geen *dronkaar*, en nog minder *gierigaar*, *laffaar*, *woestaar*; omgekeerd gaat ook de uitgang *aar* nooit in *aard* over, dus geen *lasteraard* enz.

Bij de nu volgende overweging dezer bedenkingen, zullen wij dezelfde orde in acht nemen, als waarin zij hier zijn medegedeeld.

1. Wij erkennen, dat, benevens de bijvoegelijke naamwoorden *wreedaardig* en *woestaardig*, ook de zelfstandige *wreedaard* en *woestaard* bestaan, en voegen er de verklaring bij, dat, bij het nederschrijven der opmerking, die aanleiding tot deze be-

denking gaf, deze woorden ons niet voor den geest waren. Echter is het daarom nog niet bewezen, dat *woestaardig* van *woestaard*, en *wreedaardig* van *wreedaard* gevormd is. Er zijn in onze taal een aantal woorden, zamengesteld uit *aardig* (van *aard*, indoles) en een bijvoegelijk naamwoord, als: *boos-aardig*, *goed-aardig*, *kwaad-aardig*, *edel-aardig*, *vuil-aardig*, *zacht-aardig*, *eigen-aardig* enz. Niemand zal deze afleiden van *boosaard*, *goedaard*, *kwaadaard*, *edelaard*, *vuilaard*, *zachtaard*, *eigenaard*, om de eenvoudige reden, dat die naamwoorden niet gebruikt worden en alzoo niet bestaan. Wat zou er dan nu tegen pleiten, om ook *wreedaardig*, *woestaardig* en *valschaardig* (dit laatste wordt mede gebruikt tevens met *valschaard*) als zamengesteld te achten uit *wreed-aardig*, *woest-aardig*, *valsch-aardig*, ofschoon ook toevallig de zelfstandige woorden *wreedaard*, *woestaard* en *valschaard* bestaan kunnen en werkelijk bestaan? Waarom zal men de drie laatste zamenstellingen van eene andere vorming moeten achten, dan de eerstgenoemde (1)? De regelmatigheid vordert, onzes bedunkens, dat alle op dezelfde wijze zamengestelde woorden op gelijke wijze worden verklaard.

---

(1) De Heer WEILAND schijnt, omtrent de vorming dezer woorden, met zich zelve oneens te zijn. *Wreedaardig* leidt hij af van *wreedaard*, doch *woestaardig* van *woest* en *aardig*. *Valschaardig* vinden wij bij hem niet opgeteekend.

2. Wij twifelen *vooreerst* er zeer aan, dat ons taalgebruik voor *dronkaarden*, *grijsaarden* pleit. De Heer WEILAND brengt van dit meervoud ook niet één voorbeeld bij. Onze nooft spreekt in zijne Nederl. Historien ontelbare malen van *Spanjaardts*; even zoo TEN KATE (I. 46) meer dan eens van *Spanjaerts*; onze Bijbelvertalers (b. v. 1 Corinthe V. 10 en VI. 10), zoo wel als de Hoogleeraar VAN DER PALM, van *gierigaerts* en *dronkaerts*; en de Heer KINKER verklaart zelf (1) « dat *grijsaards* meestal, zoo niet altijd, voor het meervoud van *grijsaard* genomen wordt.” Wij meenen ook, dat ieder, die zijne moedertaal nog natuurlijk spreekt, steeds *luiaards*, *lafaards*, *gierigaards*, *lomperds*, *veinzerds* zegt, en nimmer *luiaarden*, *lafaarden*, *gierigaarden*, *lomperden*, *veinzerden* enz. Dat men bij enkelen der latere schrijvers nu of dan het meervoud op *den* aantreft, is niet onmogelijk, zelfs niet onnatuurlijk (als lager blijken zal); doch zulks kan het van ouds en nog heerschende taalgebruik niet veranderen. — *Ten tweede* beweren wij, dat, indien de hier bedoelde woorden werkelijk, als onze Tegenwerper meent, zamenstellingen zijn met *aard* (*indoles*), zij beide vormen van het meervoud, op *en* en *s* namelijk, niet toelaten. Het is waar, men zegt *vaders* en *vaderen*, *leeraars* en *leeraren*; doch dit zijn geene monosyllaben, gelijk het woord *aard*.

---

(1) Beoordeeling, bl. 189.

Even min als *haard* maakt *haards*, of *baard baards*, of *paard paards*, even zoo weinig zoude *aard*, indien het een meervoud had (de Heer WEILAND zegt, dat het meervoud niet in gebruik is) in dat geval *aards* luiden. Gelijk de éénlettergrepige woorden in het algemeen, maken ook deze hun meervoud met *en*, als: *haarden*, *baarden*, *paarden*, en dus *aarden*. Dat in het bewuste geval *aard* niet op zich zelve blijft, maar met een werk- of bijvoegelijk naamwoord wordt gekoppeld, doet niets ter zake. *Blaauwbaards*, *werkpaards* is even zeer wantaal als *baards* en *paards*; *slechthoofds*, *zwaarhoofds* deugt even weinig als *hoofds* buiten zamenstelling, en zoo in alle gevallen. Wij besluiten dan met volle regt, dat *grijs-aard*, *dronk-aard*, in de door ons verworpene beteekenis, nooit hun meervoud in *grijs-aards*, *dronk-aards* hebben kunnen vormen, maar alleen in *grijs-aarden*, *dronk-aarden*, en in zoo verre is de schrijfwijze van den Heer WEILAND, en van degenen, die hem voorgingen of volgden, *consequent*, ware zij het slechts even zeer ten aanzien van het vereisch der taal. Heeft men dan nu van ouds dat meervoud op *s* gemaakt, en geschiedt zulks nog dagelijks, dan bewijst dit, onzes inziens, ten klaarste, dat *aard* hier niet het zelfstandige naamwoord, maar iets anders zijn moet.

3. Er bestaat ook eene verlenging op *ij*, waarbij de *d* wordt gebezigd, hetwelk niet te ontken-

nen is. Men zegt *bastaardij* (volgens sommigen een *basterdwoord*), misschien ook *woestaardij*, hoewel dit in geen der door ons geraadpleegde Woordenboeken voorkomt. Zoo vindt men mede bij *HOORT on-aardij* en bij *OUDAEN wreedaardij*, die echter geen opgang gemaakt hebben. Doch al neemt men aan, dat deze woordvorming onze taal eigen is, dan volgt daaruit nog in geenen deele, dat *aard* de *d* zoude vereischen. Om hiervan overtuigd te worden, heeft men slechts te denken aan *scheepvaardij*, *zeevaardij* en *koopvaardij*, van *scheepvaart*, *zeevaart* en *koopvaart*, welk *vaart*, niet alleen in het enkel-, maar ook in het meervoud, de *t* heeft.

4. De reden, waarom men voor *veinsaard*, *grijns-aard* enz. wel zegt *veinzer* en *grijnzer*, maar nooit *veinzaar*, *grijnzaar*, is misschien wel daarin gelegen, dat dezelfde oorzaak, die de achtervoeging der *d* (of *t*) te weeg bragt, namelijk de meer versterkte uitspraak, tevens het meer klinkende *aar* voor het zwakkere *er* in de plaats stelde. Dat men wijders wel *lasteraar*, maar niet *lasteraard* zegt, is niet zeer vreemd, als men bedenkt, dat de uitgang *aard* meestal achter éénlettergrepige woorden wordt gebezigd, bij welke, onzes inziens, de *d* of *t* in de uitspraak gepaster ter versterking wordt aangebragt, dan bij woorden van meer lettergrepen. Intusschen, deze en dergelijke regelen zijn aan verloop en uitzondering onderhevig, waarvan doorgaans geene andere verklaring te geven is,

dan dat het gebruik het zoo heeft ingevoerd. Tot de eigenlijke zaak in geschil zal het al of niet beantwoorden van vragen, omtrent zoodanige verschijnselen, wel niets afdoen.

Het zal na het bijgebragte niet behoeven te worden aangewezen, dat de geopperde bedenkingen aan onze gedane beslissing, in het belangrijke geschilpunt ten aanzien van den uitgang *aard*, geene verandering te weeg brengen. Veeleer zijn wij door sommige derzelve in onze meening versterkt geworden, en hoe meer wij op nieuw over de zaak nadachten, hoe meer zwarigheden wij vonden, om dien uitgang voor eenzelvig te kunnen verklaren met het naamwoord *aard*. De voornaamste dier zwarigheden willen wij hier nog kortelijk mededeelen.

Het komt ons namelijk voor, dat de beteekenis van sommige der op *aard* eindigende woorden (en daaronder de meest gebruikelijke), naar de gewone opvatting, in strijd zijn met het spraakgebruik. Gezwegen nog van het min gepaste van de uitdrukking *een veinzende aard*, dat is *een aard die veinst*, (want op deze wijze zal *veinsaard* wel uitgelegd moeten worden), blijft het ons duister, hoe *grijsaard* beteekenen zal *grijs van aard*, daar niemand ooit van *een grijze aard* spreken zal. *Rijkaard* zal moeten beteekenen *rijk van aard*, maar zegt men ooit van iemand, dat hij *rijk van aard* is? *Spanjaard* zal moeten heeten *Spanje van aard*, maar

levert dit eenen gezonden zin? *Ruwaard* zal dan ook wel *ruw van aard* zijn, maar hoe rijmt dit met het *bewaren der rust*? Neemt men daarentegen aan, dat *aard* (of liever *aart*) slechts eene versterking is van den uitgang *er*, dan levert de verklaring der genoemde woorden geene moeilijkheden op. *Grijzaart* (*grijzert*, *grijzer*) is dan iemand die *grijst*, van het werkwoord *grijzen*, dat is *grijs worden*; even zoo is *ruwaard* dan *ruwer*, van het werkwoord *ruwen*, voorheen in gebruik voor *rusten*, in bedrijvenden zin genomen (1). *Spanjaart*, *Spanjert* is dan hetzelfde met *Spanjer*, en *rijkaart*, *rijkert*, van het bijvoegelijke *rijk*, gelijk *zoetert* van *zoet*, *stoutert* van *stout*, en honderd andere.]

§. 9.

Het veranderen der spelling, tot bevordering der regelmatigheid.

Van de punten, welke tot de, aan het hoofd dezes gemelde, bijzonderheid betrekking hebben,

---

(1) Van dit *ruwen* is ons *rust* het imperfectum, gelijk de Hoogl. SIEGENBEEK heeft aangetoond, *Taalkundige Bedenkingen*, bl. 26. — Den uitgang *aard* in *ruwaard* op de gewone wijze te verklaren, is den Heer WEILAND te ongerijmd voorgekomen. Hij geeft eene andere, onzes inziens even weinig aannemelijke, uitlegging, volgens welke het woord zoude zijn van *ruwe*, *rust*, en *waren*, *bewaren*. Doch, waaruit blijkt het bestaan van het naamwoord *ruwe*?

komt hier alleen in aanmerking de schrijfwijze van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs van het werkwoord *komen*. BILDERDIJK schrijft gewoonlijk in dien tijd, gelijk vroegere schrijvers dit mede veelal deden (1): *ik koom, gij kooomt, hij kooomt*, terwijl het gewone gebruik *ik kom, gij komt, hij komt* schrijft en uitspreekt. Daar echter de laatste schrijfwijze door het heerschend spraakgebruik alleen gewettigd wordt, en BILDERDIJK zelf ergens verklaart, dat men in den tegenwoordigen tijd onverschillig *ik kom* en *ik kome* zegt (2), bestaat er, onzes bedunkens, weinig grond, om ten dezen van de gevestigde gewoonte af te wijken.

§. 10.

Het terugbrengen der schrijfwijze van eenige woorden tot hun- nen oorsprong.

Even min als de vorige, levert deze afdeeling veel belangrijke zaken ter beschouwing op. Onder de nieuwigheden, door den Hoogleeraar SIEGENBEEK in zijne Verhandeling afgekeurd, behoort het schrijven van *lezenaar* voor *lessenaar*, en *gaanderij* voor *galerij* (3). In zoo verre hebben deze

(1) SIEG. Verh. 203—205.

(2) Spraakl. 148.

(3) Verh. 207 en 211.

afgekeurde woorden in BILDERDIJK weder een' voorstander gevonden, dat hij die niet in plaats van de andere, maar nevens dezelve wil gebezigd hebben. Omtrent *lezenaar* verklaart hij, dat dit woord vroeger van *lessenaar* werd onderscheiden, gevende het eerste een bijzonder standaardbord voor den Bijbel, en het laatste alle schuinstaand lees- of schrijfbord te kennen (1). Deze verklaring, bevestigd door hetgeen wij elders vinden opgemerkt (2), in aanmerking nemende, aarzelen wij niet, om aan *lezenaar*, nevens *lessenaar*, het burgerregt onzer taal toe te kennen. Minder noodzakelijkheid vinden wij daartoe omtrent *gaanderij*. BILDERDIJK zegt van dit woord, dat het kwalijk met *galerij* (door hem, onzes inziens, verkeerdelijk *gallerij* gespeld) verward wordt. Hij verklaart intusschen het eerste door *wandelplaats*, *gang*, en kent dus aan dit woord dezelfde beteekenis toe, welke de Franschen aan hun *galerie* hechten, waarmede, ook naar zijne uitlegging (3), ons *galerij* één is.

Met een enkel woord gewagen wij hier nog van de schrijfwijze van *eensgelijks*, voor *insgelijks*, die wij hebben aangetroffen in eene Voorlezing van den Hoogleeraar CLARISSE (4). Ofschoon het gezag van den Hooggeleerden Schrijver in onze schatting

---

(1) Verkl. Gesl. op *lessenaar*.

(2) Taalk. Mag. II. 169.

(3) Verkl. Gesl. op *gallerij*.

(4) In het Taalk. Mag. II. 16 en 21.

niet weinig afdoet, komt ons nog altijd, gelijk vroeger den Hoogleeraar SIEGENBEEK (1), die spelling als op te onzekere gronden steunende voor, om, boven het gewone gebruik, de voorkeur te verdienen. Eveneens oordeelen wij over de door denzelfden Hoogleeraar gebezigde spelling van *soms* voor *soms* (2), op grond, dat dit woord eene zamentrekking van *somtjids* zoude zijn, hetgeen ons niet zeer waarschijnlijk voorkomt; alsmede over het verwisselen van *en* met *in* in de woorden *daarentegen* en *daarenboven*, voor welke wij bij den Heer WISELIUS *daarintegen* en *daarinboven* geschreven vinden (3).

Langer moeten wij bij het woord *behalve* stilstaan, hetwelk door BILDERDIJK *behalven* geschreven wordt. Deze Taalkenner verdedigt die schrijfwijze door de opmerking, dat dit woord eigenlijk een deelwoord is van een werkwoord *behalven*, gevormd van het zelfstandig naamwoord *halve*, dat is *zijde* (4). Dit gevoelen wordt bestreden door den Hoogleeraar KINKER, volgens wien het woord *bij halve*, dat is *bij de helft*, beteekenen, en alzoo de *n* niet toela-

(1) Verhand. 207, 208.

(2) In de Fakkcl, verzameld door SPRENGER VAN EYK, 12^e jaargang, bl. 163.

(3) Mengel- en Tooneelpoezij, D. I. Voorrede, bl. IX en XXIII.

(4) Spraakl. 243. Vergelijk Nieuwe Verscheid. IV. 32. Dezelfde verklaring komt ook voor bij BRUINING, Synonymen, II. 133.

ten zoude (1). Onaangezien de ware beteekenis des woords, welke ons voorkomt, ook na het door den Heer KINKER beweerde, nog eenigermate twijfelachtig te zijn, gelooven wij, dat de spelling van BILDERDIJK de voorkeur verdient, omdat zij door het vroegere gebruik wordt bevestigd. Wij vinden die schrijfwijze althans, behalve bij KILIAAN, ook in de Staten-Vertaling des Bijbels, en in eenige plaatsen, bij HUYDECOPER, *Proeve*, III. 161, voorkomende.

Waarom BILDERDIJK in *fluks* liever de *x* wil schrijven (2), verklaren wij, met den Heer VAN DER KEMP (3), niet te kunnen begrijpen, en houden ons dus, in dit opzigt, aan het gewone gebruik, door BILDERDIJK zelven goedgekeurd, wanneer hij verklaart: « Dat de *x* by ons van geen gebruik is, is zeker (4).” De schrijfwijze van *exter*, die dezelfde Taalkenner doorgaans volgt, heeft te minder gezag, daar hij in zijne Verklarende Geslachtlijst niet alleen deze, maar ook die van *ekster* opgeeft, en zijne afleiding van *aakse*, onzes inziens, de laatste, boven de eerste, begunstigt.

Gevoeglijkst meenen wij tot deze Afdeeling te kunnen brengen eene soort van woorden, over

---

(1) Beoordeeling, 155.

(2) Spraakl. 57.

(3) Taalk. Mag. II. 95.

(4) Spraakl. 53.

welker spelling de Hoogleeraar SIEGENBEEK niet heeft behandeld: wij bedoelen de verkleinwoorden. Uit onderscheidene artikels van des Hoogleeraars Woordenboek voor de Spelling, is het echter blijkbaar, dat die Taalgeleerde volkomen instemt met de regelen, door den Heer WELAND in zijne Spraak-kunst (1) voorgedragen. De voornaamste dier regelen zegt, dat de verkleining geschiedt door den uitgang *je*, als: *briefje*, *huisje* enz. Sommige onzer schrijveren evenwel, en daaronder inzonderheid BILDERDIJK, schrijven dien uitgang bij voorkeur *jen*: *briefjen*, *huisjen*. De reden, die genoemde Taalkenner voor deze afwijking in het midden brengt, is van tweederlei aard. Zij ligt vooreerst in den oorsprong van dien uitgang, die naar hem eene veranderde of verzachte uitspraak van het oude *kijn*, *ken*, *gen* is; en ten andere in de vorming des meervouds, welke bij deze woorden niet, zoo als bij alle andere op *e* uitgaande naamwoorden, door *n*, maar door *s*, geschiedt (2). Onzes erachtens is de oorsprong van den bedoelden uitgang, ook na hetgeen door onzen Spraakvorschcr, met zijn gewoon vernuft, is te berde gebracht, nog tamelijk onzeker, en mag het alzo min gepast geoordeeld worden, naar denzelfven het bestaande geschilpunt in de spelling te willen beslissen;

---

(1) Bl. 50 en 51.

(2) Spraakl. 212 en 214.

doch wij moeten tevens erkennen, dat de tweede bijgebragte reden ons van genoegzame kracht voorkomt, om te bewijzen, dat het enkelvoud onzer diminutiven op *en* zoude behooren uit te gaan, en dat de thans vrij algemeene spelling eene afwijking te heeten is. Neemt men echter in aanmerking, dat die afwijking door het gebruik zoodanig gezag heeft verworven, dat reeds vóór meer dan eene eeuw **TEN KATE** als «verklein-terminatie» wel *tje*, maar niet *tjen* (1), en **HUYDECOPER** zoo wel *tje* als *tjen* (2) vermelden, dan wordt men geneigd, haar als genoegzaam gewettigd te beschouwen. Nog meer wordt men in die neiging versterkt door de opmerking, dat de tegenwoordig ingevoerde spelling in dit geval overeenkomt met de uitspraak, welke, niet alleen in het enkelvoud, maar ook in het meervoud, zoo wel als in de bijwoorden *evenjes*, *zachtjes* enz. doorgaans de *n* niet laat hooren. En ware het, dat iemand nog schroomde, om met ons op dit punt aan de gevestigde spelling toe te ge-

---

(1) Aenl. II. 73.

(2) Proeve van Taal - en Dichtkunde (eerste druk) bl. 13. — De kundige lezer bemerkt, dat zoo wel **TEN KATE** als **HUYDECOPER** hier den misslag begaan, aan den uitgang de *t* toe te voegen, die eigenlijk niet daartoe behoort, maar in sommige gevallen, om de uitspraak, voor de *j* wordt geschreven. **HUYDECOPER** heeft zijne onnaauwkeurigheid naderhand zelf verbeterd, als blijkt uit de ter aangehaalde plaatse ingevoegde aanmerking, in den tweeden druk der *Proeve*, D. I. bl. 37.

ven, dan kunnen wij nog een' naderen grond voor ons gevoelen ontleenen van BILDERDIJK zelve, die verklaart « het verkleinend woord *je* op zich zelf, zonder *n*, niet als onbestaanbaar te veroordeelen (1),” gelijk hij dan ook, in zijne Verhandeling over de Geslachten, van dien uitgang sprekende, denzelven beurtelings *je* en *jen* spelt (2).

Het al of niet bezigen der slot-*n* is wel het voornaamste, doch niet het eenige punt, waaromtrent BILDERDIJK met de door den Heer WEILAND voorgedragen regelen in strijd is. Door hem wordt ook afgekeurd het gebruik der *p* achter de *m*, in *boompje*, *bloempje* en dergelijken, moettende men, naar zijne bewering, schrijven *bloemetjen* of *bloemtjen* enz., gelijk hij dan ook de *t* blijft bezigen achter de *d*, als in *handtjen*, *kladtjen* enz. (3). Wat het laatste punt aangaat: om dit ten voordeele der bestaande spelling te beslissen, zal het genoegzaam zijn te vermelden, dat BILDERDIJK zelf verklaart « te willen toegeven, dat, naar de tegenwoordige harder uitspraak der *d*, de *t* mag worden weggelaten.” En wat de *p* betreft, die thans achter de *m* wordt gebezigd, en waaromtrent onze Taalgeleerde niet zoo toegefelijk is: ook hiervoor bestaat, meenen wij, goede reden. Alhoewel erken-

---

(1) Spraakl. bl. 214.

(2) Bl. 95 en 290.

(3) Spraakl. 213, 214.

nende, dat de eerste en eigenlijke vorm *bloemetjen*, *boomtjen* (van welke het eerste nog wel gehoord wordt), zoo wel als *handetjen*, *kladdetjen* enz. is geweest, meenen wij desniettemin, dat, naar de tegenwoordige verharde uitspraak, welke in deze woorden de drie lettergrepen tot twee verkort, de *p*, die alsdan in *bloempje*, *boompje*, duidelijk gehoord wordt, wel mag worden geschreven; of althans, eenmaal in gebruik zijnde, niet behoeft te worden geweerd. De spelling *bloemtje*, *boomtje* beantwoordt, naar ons gehoor, veel minder aan de tegenwoordige uitspraak.

§. 11.

Het weglaten eener letter, die oorspronkelijk tot het woord behoort.

BILDERDIJK, en sommige andere schrijvers met hem, behouden in *thands* en *althands*, alsmede in *doorgaands*, *volgends* en dergelijken de *d*, welke, volgens de ingevoerde spelling, in de gemelde woorden wordt weggelaten. Dat de woorden, wat hunnen oorsprong betreft, werkelijk de *d* vorderen, is duidelijk, als men bedenkt, dat de beide eerste eigenlijk zamentrekkingen zijn van *te hands*, *al te hands*, vroeger *te hande* en *al te hande* geschreven; en dat de overige ontstaan zijn door het voegen der *s* achter *doorgaand*, *volgend*,

deelwoorden der werkwoorden *doorgaan*, *volgen* (1). Al spoedig liet men echter de gemelde *d*, die in de uitspraak weinig of niet gehoord werd, ook bij het schrijven weg, en de Hoogleeraar SIEGENBEEK merkt te regt aan, «dat er geene reden was, om de *d* in het schrijfsgebruik te behouden, daar de aanwijzing van den waren aard en oorsprong der woorden niets kon bijdragen, om derzelve gebruik en beteekenis als bijwoorden in het licht te stellen (2).” Wij zien dan ook geene genoegzame reden, om ten dezen BILDERDIJK, en die met hem van het gevestigde gebruik afwijken, te volgen, vooral niet, daar hij, in dit punt der spelling, zich zelven niet gelijk blijft. Men vindt bij hem gewoonlijk *doorgaands* en *volgends*, doch daarentegen altijd *wegens* en *ergens*, waarvoor men, naar zijne eigene verklaring (3), *wegends* en *ergends* behoorde te schrijven. Geeft men nu ten aanzien van sommige woorden, tegen den oorsprong aan, aan de uitspraak en het gebruik toe, dan weten wij geene reden te bedenken, om die toegevendheid niet tot andere, waaromtrent volkomen hetzelfde plaats heeft, eveneens uit te strekken. Hierom kunnen wij ons dan ook niet vereenigen met het gevoelen van andere taalkundigen, met name

---

(1) SIEG. Verh. 216, 217 en 219, 220. Taalk. Bedenk. 73, 74.

(2) Verh. 216.

(3) Taal- en Dichtk. Versch. III. 100.

de Heeren KINKER (1) en VAN DER KEMP (2), die willen, dat men alleen in de schrijfwijze van *thands* en *althands* BILDERDIJK behoorde na te volgen.

Het woord *nogtans* vordert afzonderlijk onze aandacht. In de Verhandeling over de Spelling werd de schrijfwijze van *nogthans* of *nogthands* afgekeurd, als berustende op de geheel valsche vooronderstelling, dat het woord zamengesteld is uit *nog* en *thans*, terwijl *tans* in *nogtans* niet anders is dan een eenvoudige uitgang, hetgeen buiten twijfel gesteld wordt door de opmerking, dat de ouden altijd *nochtan* schreven, waarachter naderhand de *s* gevoegd is (3). BILDERDIJK echter verklaarde zich ten dezen van een ander gevoelen. Volgens hem is ons *nogtans* (door hem *nogthands* geschreven) een geheel ander woord dan het *nochtan* der ouden, zijnde dit laatste eene zamenstelling uit *nog* dan, en bij de vroegste schrijvers steeds gebruikt als een koppelwoord voor *bovendien*, *daarenboven*, *wijders*, enz (4). De Hoogleraar SIEGENBEEK gaf nu toe,

---

(1) Beoordeeling, 28.

(2) Taalk. Nag. II. 109.

(3) SIEG. Verh. 217, 218. Dezelfde verklaring van *nogtans* vindt men reeds in de ten jare 1762 uitgekomenen Tael- en Dichtkundige Bijdragen, II. 327. Ook de Heer WEILAND heeft in zijn Taalk. Woordenb. dezelve overgenomen; zie op het woord; ofschoon deze Schrijver in de Inleiding tot dat Woordenboek, D. I. 192, nog zelf de spelling van *nogthands* bezigt.

(4) Taal- en Dichtk. Verscheid. III. 72—78. Dat *nochtan* bij de ouden somwijlen de beteekenis van *bovendien*, *wijders*,

dat *nochtan* bij de ouden werkelijk de door hem vroeger voorbijgeziene beteekenis van *bovendien* enz. had, doch hield niettemin staande, dat hetzelfde woord ook bij hen, en steeds bij de latere schrijvers, gebruikt werd als tegenstelling voor *evenwel*, *desniettegenstaande* (1). Dat *nochtan* bij de ouden ook den gemelden tegenstellenden zin had, werd nu wederom door BILDERDIJK op zijne beurt toegestaan, doch hij beweerde tevens, dat dit niets ter zake deed, daar het niet ongewoon is, dat de eenvoudigste koppelwoorden, en b. v., in tegenstelling worden gebruikt (2); welke bewering de Hoogleeraar poogde te ontzenuwen door te doen opmerken, dat dezelve alleen dan kracht zou hebben, indien het gebruik van *nochtan*, als tegenstelling, bij de ouden slechts zelden voorkwam, en het woord op zich zelf ongeschikt ware, om het tegenstellende uit te drukken (3).

Na eene naauwkeurige overweging van hetgeen door de beide Taalgeleerden tot staving hunner gevoelens in het geschil, van welks beloop wij een

---

enz. had, is reeds opgemerkt door HUYDECOPER, in zijne Aanteekeningen op M. STOKES, op verschillende plaatsen, als D. I. 78, 482, II. 40, 538; en het is onbegrijpelijk, dat dit zoo wel den Heer WEILAND, als den Hoogl. SICGENBEEK ont-snapt is.

(1) Taalk. Bedenk. 1—18.

(2) Taal- en Dichtkund. Versch. IV. 171—192.

(3) Taalk. Bedenk. 49—58.

kort overzicht gaven, is in het midden gebragt, zijn wij van oordeel, dat het tegenwoordige *nochtans* geen ander woord is, dan het *nochtan* der ouden, en dat de tegenwoordige schrijfwijze, ofschoon ook gezag hebbende schrijvers die van *nogthans* of *nogthands* begunstigen (1), de voorkeur verdient.

Vooreerst toch blijkt uit de door den Heer SIEGENBEEK bijgebragte voorbeelden ten duidelijkste, dat *nochtan* bij de ouden niet minder den zin had van *evenwel*, dan dien van *bovendien*, en dat vaak hetzelfde werk, waarin men *nochtan* vindt, voorbeelden oplevert van *nochtans*, in dezelfde beteekenis (2), zoodat de achtervoeging der *s*, waarop BILDERDIJK zich te zijnen voordeele beroept (3), blijkt geheel willekeurig, en niet uit hoofde van tweederlei beteekenis, te zijn geschied. Zelfs in de laatste helft der zestiende eeuw, bedienden zich de Rederijkers in hunne werken nog dikwerf van het toen reeds algemeen door *nochtans* vervangene *nochtan*, wanneer hun dit tot het rijm beter voegde (4).

Ten andere blijkt niet minder willekeurig de achtervoeging der *t* in *nochtant*, welk woord BILDER-

---

(1) B. v. WISELIUS, Mengel- en Tooneelpoëzij, D. I. Voorrede, bl. VI. Nieuwe Dichtbundel, Voorrede, bl. III. YFRIJ, Beknopte Geschied. der Nederl. Taal, II. 138.

(2) Taalk. Bedenk. 55.

(3) Verscheid. IV. 181.

(4) Zoo vindt men *nochtan*, b. v. in de Antwerpsche Spelen van Sinne, in 1561 uitgegeven, bl. 225, 427 en 592.

Dijk zegt eigenlijk te zijn *nog te hant*, waarvan dan het latere *nogthans* of *nogthands* zoude gekomen zijn (1). De Hoogleeraar SIEGENBEEK vordert, onzes inziens, te regt, dat men uit dezelfde schriften, die voorbeelden van *nochtant* voor *noch te hant* opleveren, ook zou moeten aantonen, dat de *h* weggelaten werd in *te hant* en *al te hant* (2). Wij houden, met den Hoogleeraar, het gebruik der *t* achter *nochtan* op gelijke wijze ontstaan, als in *iemant* en *niemant*, het zij om de versterking der uitspraak, het zij om andere onbekende redenen. Dat de achtervoeging der *t* bij de ouden ook meermalen achter andere woorden plaats had, wordt bevestigd door deze plaats uit een oud handschrift, aangehaald door den Hoogleeraar YPEIJ (3), waar wij lezen: *Ende Vespaciane besloet aldus nauwe tlant ende ihrlin* (d. i. Jeruzalem) *dat hem die ioden nerghent en mochten ontvlien*. *Nochtant wachtent* (hielden de wacht) *die Zeloten so nauwe dat nyement ontvlien en mocht* enz. Hier vinden wij, toevallig genoeg, behalve in *nochtant*, in drie andere woorden (*nerghent*, *wachtent*, *nyement*) de *t* achter de *n* geplaatst, hoogstwaarschijnlijk alleen om de uitspraak.

Naar onze meening derhalve is het *nochtan* der

---

(1) Versch. III. 76. IV. 180.

(2) Taalk. Bedenk. 53, 54.

(3) Aangeh. werk, II. 385.

ouden, zoo wel als hun *nochtant*, met het latere *nogtans* een en hetzelfde woord, met dat onderscheid, dat men *nogtans* gewoonlijk slechts in den zin van tegenstelling bezigt, waartoe het, volgens BILDERDIJKS eigene opmerking (1), uit hoofde van deszelfs beteekenis allezins geschikt is; en dat *nochtan* door de vroegste schrijvers ook tevens als een koppelwoord werd gebruikt. De schrijfwijze van *nogthans* of *nogthands* is van latere dagteekening (2), en schijnt door verwarring van *nogtans* met *thans*, *althans*, ontstaan te zijn.

De Heer VAN DER KEMP, in het geschil omtrent *nogthans* van het gevoelen des Hoogleeraars SIEGENBEEK, is tevens van meening, dat in dit woord, op voorgang der ouden, de *g* in *ch* behoorde te worden verwisseld (3). Doch, onzes inziens, is de schrijfwijze van *nochtans* tegenwoordig, bij de algemeen aangenomene onderscheiding van *nog* en *noch*, niet van onregelmatigheid vrij te pleiten.

(1) Versch. IV. 173.

(2) De Hoogl. SIEGENBEEK vergist zich echter met te zeggen, dat deze schrijfwijze in het laatst der voorgaande eeuw is opgekomen, en vroeger geheel onbekend was. (Taalk. Bed. 57.) Immers wij vinden dezelve reeds bij den dichter SMITS, die in de eerste helft dier eeuw bloeide, als: in zijne Gedichten, bl. 14, 32, 130, 202; Nagelatene Ged. II. 333; en Rottestroom, 69.

(3) Taalk. Mag. II. 105, 106.

§. 12:

Het gebruik der *s* of *sch* in sommige woorden.

Ten aanzien van dit punt hebben wij verschil ontmoet in de spelling van drie woorden, namelijk het werkwoord *bruisen*, en de zelfstandige naamwoorden *was* en *dos*, in welke de gevestigde schrijfwijze de enkele *s*, doch BILDERDIJK *sch* bezigt.

Omtrent *bruisen* of *bruischen* merkte de Hoogleeraar SIEGENBEEK aan, dat de eerste schrijfwijze de voorkeur verdiende, uit hoofde van den voorgang der keurigste schrijvers, ofschoon hij tevens erkende, dat de laatste mede bij goede schrijvers wordt aangetroffen (1). Daar deze grond ons weinig voldoende voorkomt, zouden wij meenen, dat de spelling van *bruischen*, waarin ons BILDERDIJK (2), gelijk vroeger TEN KATE (3), voorgaat, de beste is, als zijnde gegrond op de afleiding, zoodat het eene onregelmatigheid mag heeten, het werkwoord *ruischen* met *sch*, en het daarvan afkomende *bruischen* met *s* te schrijven.

De spelling van *was* (*cera*) zonder *ch* achtte de Hoogleeraar SIEGENBEEK zoo weinig aan bedenking onderhevig, dat hij dezelve verklaarde «naauwe-

---

(1) Verh. 230.

(2) B. v. Taal- en Dichtk. Versch. I. bl. 3 en 13.

(3) Aenl. II. 684.

lijks melding te behoeven (1).” Niet minder stellig zegt evenwel BILDERDIJK: « Dat men *wasch* en niet *was* moet schrijven, toont en Hoog- en Vlaamsduitsch, dat *wachs* zegt, en de afkomst des woords van *wak*, d. i. *week* (2).” Wij erkennen, niet in te zien, dat de voorgestelde afleiding of schrijfwijze in verwante talen de *sch* in ons *was* noodzakelijk maakt; integendeel schijnt het ons toe, dat de overeenkomst met het Hoogduitsche *wachsen* (groeijen) en ons *wassen*, en meer andere woorden, als *sechs*, ons *zes*, enz., voor de enkele *s* pleit. Doch hoe dit zij, er bestaat, onzes inziens, geene voldoende reden, om de tegenwoordige schrijfwijze te veranderen, die ook door KILLAAN, TEN KATE (3) en de Staten-Overzetting des Bijbels (4) wordt bevestigd, en het voordeel heeft, van *was* (*cera*) en *wasch* (van *wasschen*) te onderscheiden.

Even min vinden wij genoegzamen grond, om in *dos*, *dossen*, op voorgang van BILDERDIJK, de *sch* te schrijven. Wij zien geene zwaarigheid, om, naar de door dezen Schrijver gegevene afleiding van het Fransche *dos* (5), in ons *dos* de *s* goed te keuren, daar in ons *tas* (hoop), in het Fransch *tas*, dezelfde letter gebezigd wordt.

---

(1) Verh. 231.

(2) Verkl. Geslachtl. op het woord.

(3) Aenl. II. 528.

(4) B. v. Psalm XXII. 15, LXVIII. 3, en XCVII. 5.

(5) Verkl. Geslachtl. op het woord.

§. 13.

De inlassching der t in sommige woorden.

Volgens de ingevoerde spelling werd de *t* in *mijnentwil*, *uwentwil* en *opentlijk*, *wezentlijk* enz., voornamelijk op gezag van HUYDECOPER afgekeurd, niettegenstaande daarbij erkend werd, dat de gewone uitspraak die letter in de gemelde woorden hooren laat (1). Dan, in het Voorberigt voor de vierde uitgave zijner Verhandeling (2), verklaarde de Hoogleeraar SIEGENBEEK, dat hetgeen door hem in dezelve was aangevoerd voor de weglating der genoemde *t*, als volkomen wederlegd kan beschouwd worden, door hetgeen de Heer DE VRIES nopens dat punt heeft in het midden gebragt, en men mag uit die verklaring derhalve opmaken, dat, naar 's Hoogleeraars meening, de *t* in de bovengenoemde woorden wederom moet worden ingelascht.

En in der daad, wanneer wij de redenen na-gaan, die de Heer DE VRIES voor het behoud der *t* bijbrengt, dan zijn ook wij van oordeel, dat tegen dezelve niets met grond kan worden ingebragt. Noemde HUYDECOPER de *t* in *uwentwil* eene bedorvene schrijfwijze, door eene bedorvene uit-

---

(1) Verh. 232—236.

(2) Bladz. XI.

spraak ontstaan (1): de Heer DE VRIES wederlegt die bewering overtuigend, met te doen opmerken, vooreerst, dat de *t* hier dient ter bevordering der welluidendheid, daar zij tot een' overgang van de *n* tot de *w* verstrekt, en alzoo de gemakkelijke uitspraak bevordert; en ten tweede, dat zij de duidelijkheid aanmerkelijk verhoogt, door eene onderscheiding daar te stellen tusschen *om mijnentwil* (d. i. *om mij, ten mijnen gevalle*) en *om mijnen wil* (d. i. *om den wil, dien ik heb*) (2). Even zoo wordt HUYDECOPERS redenering voor de verwerping der *t* in *opentlijk* en andere op *lijk* uitgaande woorden, welke op geenen anderen grond steunde, dan de verbastering in *ordéntelijk*, waartoe de schrijfwijze van *ordentlijk* aanleiding had gegeven (3), ten eenenmale krachteloos gemaakt door de opmerking, dat, tot heden toe, geene tweede soortgelijke verbastering is ontstaan, en dat, naar den regel onzer taal, bij het uitspreken van den korten uitgang *lijk*, achter den korten, onzakelijken uitgang *en*, tusschen de *n* en *t* volstrekt eene overgangsletter moet gehoord worden (4). Het beginsel, hier tot taalregel gesteld, wordt volkomen bevestigd door de verklaring, die BILDERDIJK van de *n* geeft, als zijnde eene letter,

---

(1) Proeve van Taal - en Dichtk. II. 345.

(2) Taalk. Mag. I. 128, 129.

(3) Proeve, II. 350—352.

(4) Taalk. Mag. I. 115 en 122.

welke in de uitspraak ligtelijk de *d* (of *t*) achter zich ontvangt, zoo als door hem met veel voorbeelden, waaronder ook *opentlijk*, wordt opgehelderd (1). In de toepassing blijft deze Taalkenner zich echter niet altijd gelijk. Doorgaans vindt men bij hem *wezendlijk* met (2), doch daarentegen steeds *eigenlijk* zonder *d* (3) geschreven. Wij zien geene reden, om deze woorden in schrijfwijze te doen verschillen, en dat ook vroeger in beide evenzeer de *t* werd ingevoegd, blijkt uit de talrijke voorbeelden, door den Heer DE VRIES bijgebracht (4). Wat hiervan de reden zijn moge, zoo veel is zeker, dat BILDERDIJKS gebruik der *d*, in sommige der tot deze klasse behoorende woorden, voor de wederinvoering dier overgangslitter pleit, zoodat, naar ons gevoelen, de Hoogleeraar SIEGENBEEK het te regt noodig oordeelde, om ten dezen van zijn vroeger aangenomen regel af te gaan.

Nu kan de vraag nog ontstaan, of men tot het voorgestelde einde de *d*, of wel de *t*, behoort te bezigen. De Heer DE VRIES zegt, dat beide volkomen op hetzelfde uitkomt (5). Daar nu de vroe-

---

(1) Nieuwe Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden, I. 38, 39.

(2) B. v. Voorrede voor den Ondergang der eerste Wared, bl. III, XII en XXV. Spraakl. Voorr. bl. V. en VIII.

(3) B. v. Verscheid. I. bl. 62, 78. Spraakl. 229, 230.

(4) Taalk. Mag. I. 119.

(5) Taalk. Mag. I. 117, Aant.

gere schrijfwijze zich stellig voor de *t* verklaart, en BILDERDIJK niet altijd in het bezigen der *d* regelmatig is, meenen wij, dat de eerste letter boven de laatste de voorkeur verdient, te meer, dewijl ook in *mijnentwil* enz. bestendig de *t* wordt geschreven.

Met de *t* in *gantsch*, zoo als BILDERDIJK schrijft, kunnen wij ons echter niet vereenigen. De Heer VAN DER KEMP, mede een voorstander dier schrijfwijze, voert, ten bewijze van hare gepastheid, twee redenen aan, en wel vooreerst, dat de verwantschap met het Hoogduitsche *ganz* de *t* vordert, en ten tweede, dat die spelling het voordeel heeft, van het bijwoord *gants* van het bijvoegelijk naamwoord *gantsch* te kunnen onderscheiden (1). Wij merken hierop aan, in de eerste plaats, dat de Hoogduitsche *z* niet zeer voor het behoud der *t* pleit, als men bedenkt, dat dit teeken doorgaans bij ons met *s* wordt verwisseld; men denke aan *glans*, *krans*, *zwans*, in het Hoogduitsch *Glanz*, *Kranz*, *Schwanz*. En ten andere, dat de genoemde onderscheiding, indien het gebruik zulks wilde, evenzeer door de spelling van *gans* en *gansch*, als door die van *gants* en *gantsch* zou kunnen worden aangewezen. Weshalve wij in dit woord, ofschoon men ook oudtijds, overeenkomstig met de Hoogduitsche uitspraak, daarin de *t* schreef, thans,

---

(1) Taalk. Mag. II. 109 en 110.

naar het heerschende spraakgebruik bij ons, aan de gewone spelling de voorkeur zouden geven.

§. 14.

De invoeging der *d* in sommige zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden.

Bij de gewone uitspraak onzer taal wordt de *d*, welluidendheidshalve, dikwijls ingevoegd. Zoo, bij voorbeeld, maakt deze letter bij twee op elkander volgende klinkers den overgang uit, als in *tweederlei*, *driederhande*, voor *twee-erlei*, *drie-erhande* enz., en even zoo dient zij ter versterking der uitspraak van de medeklinkers *l*, *n*, en *r* in *felder*, *schoonder*, *klaarder*, en andere, in den vergrootenden trap gebezigde, bijvoegelijke naamwoorden. Het gebruik der beschaafde schrijvers volgt dien regel echter niet altijd op, en het is volgens dit gebruik, dat in de gevestigde spelregeling de genoemde *d*, behalve in *tweederlei*, enz., ook in de op *r* uitgaande bijvoegelijke naamwoorden, als *klaarder* van *klaar*, werd behouden; doch daarentegen in die, welke op *l* en *n* eindigen, verworpen (1). BILDERDIJK, ergens van de invoeging der *d* in de bijvoegelijke naamwoorden sprekende, zegt:

---

(1) SIXC. Verh. 236—239.

« in 't algemeen behoorden dergelijke versterkingen in den overgang niet geschreven te worden, daar zij niet tot het woord, maar alleen tot de uitspraak behooren (1).” In het gebruik intusschen blijft hij, zoo als door den Hoogleeraar SIEGENBEEK te regt is opgemerkt (2), zich niet altijd gelijk. In zijne Spraakleer leest men, bl. 41, *drieërlei*, even zoo, bl. 47 en elders; bl. 27, daarentegen, vindt men tweemaal de schrijfwijze van *driederlei*. In de bijvoegelijke naamwoorden op *r* laat hij, in den vergrootenden trap, doorgaans, doch ook niet altijd, de *d* weg. Zoo treft men in het tweede Deel der Verscheidenheden, bl. 16 *vruchtbarer* aan, bl. 127 *klarer* of *duisterer*, doch bl. 12 *klaarder* of *duisterer*.

Het komt ons voor, dat deze afwijking van BILDERDIJK te weinig regelmatig is en genoegzame gronden mist, om ten dezen van den gewonen regel af te gaan, ofschoon, onzes inziens, een keurig schrijver niet mag verstoken worden geacht van het regt, om daar, waar de welluidendheid hem toeschijnt zulks te vorderen, in een of ander der genoemde woorden, de *d* niet te hezigen.

---

(1) Nieuwe Verscheid. I 38.

(2) Taalk. Bedenk. 74 en volgg. Brief achter KINKERS Beoordeeling, bl. 348.

§. 15.

De inlassching der e in zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden.

Een gelijk oordeel, als omtrent het voorgaande punt, meenen wij ook te moeten vellen aangaande het invoegen der *e* voor de uitgangen *lijk* en *loos*, hetwelk mede volgens de welluidendheid geschiedt, en naar de beginselen der heerschende spelling achter de *b* en *p*, *d* en *t*, *f*, *g*, *i*, *k*, *m*, *n* en *s* (somwijlen) en *w* plaats heeft (1). BILDERDIJK erkent, dat deze schrijfwijze, waar de welluidendheid het niet veroordeelt, oorspronkelijk goed is, ofschoon hij tevens beweert, dat men die *e* niet behoeft te schrijven (2). Zijne schrijfwijze is ook, in dit opzigt, niet eenparig. Bekrachtigt hij, volgens de opmerking van den Hoogleraar SIEGENBEEK (3), de gewone spelling met zijn voorbeeld: hij wijkt ook somwijlen daarvan af, ten bewijze waarvan de volgende woorden, uit de Voorrede van de Spraakleer door ons opgeteekend, mogen verstrekken. Men leest daar bl. 8 *menschlijk*, bl. 9 *lichaamtijke*, bl. 10 *etlijke*, bl. 11 *aanmerklijke*, *mooglijkheid*, bl. 12 *behaaglijk*, en bl. 14 *gebruiklijk*.

---

(1) SIEG. Verhand. 240—249.

(2) Spraakl. 391.

(3) Taalk. Bedenk. 77.

Het min gepaste, om het invoegen der *e* in de bovengenoemde woorden aan vaste regels te verbinden, is door den Hoogleeraar SIEGENBEEK zelve zoo zeer opgemerkt, dat hij, bij eene latere uitgave zijner Verhandeling, desaangaande het volgende heeft ingevoegd: « Ten besluite voegen wij hier nog de aanmerking bij, dat, gelijk de dichter natuurlijk aan de voorgestelde bepalingen niet gehouden is, zoo ook de redenaar daarvan somwijlen mag afwijken, wanneer de zamenvoeging zijner woorden, en in 't bijzonder de aard der voorgestelde denkbeelden eene stevigheid en sterkte van uitspraak vorderen, welke de invoeging der zachte *e* niet gedooft. Immers lijdt het geenen twijfel, dat eene al te groote gezetheid op het regelmatige somwijlen voor de welsprekendheid zoo wel, als voor de dichtkunst, schadelijk is (1).” — Eene uitspraak, van welker gegrondheid men zich nog nader kan overtuigen, door te lezen, hetgeen de Heer DE VRIES, nopens dit punt, heeft in het midden gebragt (2).

---

(1) Taalk. Bedenk. 79.

(2) Taalk. Mag. I. 134 en volgg.

§. 16.

De spelling van uitheemsche woorden.

Met een enkel woord willen wij, ten slotte, nog spreken van den vastgestelden regel ten aanzien van de spelling van woorden, die uit andere talen overgenomen zijn, zonder als Nederduitsche te worden erkend. Die regel behelsde in het algemeen, dat men derzelyer oorspronkelijke spelling, zoo veel mogelijk, onveranderd moest laten (1). Wij herinneren ons niet, dat dit beginsel ergens tegenspraak heeft ontmoet; doch het is er zoo verre van af, dat hetzelfde algemeen is in acht genomen, dat zoo wel de Hoogleeraar SIEGENBEEK (2), als de Heer WEILAND (3) het noodig hebben geacht, tegen de plaats hebbende afwijking van hetzelfde te moeten waarschuwen. Sommigen namelijk hadden ingevoerd, om, bij het bezigen van vreemde woorden, dezelve, zoo veel doenlijk, op eene Nederduitsche wijze te spellen, schrijvende alzoo *kwitantie*, *kommissie*, *kurator*, *rekwest* enz. voor *quitantie*, *commissie*, *curator*, *request*. Dat zoodanige spelling inderdaad den naam van wanspelling verdient, daar

---

(1) SIEG. Verh. 259.

(2) Taalk. Bedenk. 28 en volgg.

(3) Voorrede voor het Kunstwoordenboek, bl. VI en VII.

de woorden, om met den Heer WEILAND te spreken, op die wijze een zeer misselijk tweeslachtig aanzien bekomen, loopt, dunkt ons, ieder in het oog; en neemt men dan daarbij nog in aanmerking, dat dergelijke vernederduitschte schrijfwijzen ligtelijk tot de verbastering der taal kunnen leiden, dan aarzelen wij niet, om, met volle overtuiging, ons zegel aan het bovengemelde, nog niet wederlegde, beginsel te hechten, al is het, dat men, onder de voorstanders van de daarmede strijdige spelling, ook enkele schrijvers van naam en gezag kan opnoemen.

De Hoogleeraar SIEGENBEEK, in zijn werk over de genoemde uitheemsche woorden handelende, maakt, te dier gelegenheid, ook gewag van dezulke, welke reeds als Nederduitsche zijn aangenomen. Onder deze is er een, omtrent welks spelling geschil is gerezen, te weten het woord *schepter*. In navolging van den Heer WEILAND (1) oordeelde de Hoogleeraar de spelling van *schepter* alleen goed en regelmatig, dewijl de vreemde met *sc* of *sk* aanvangende woorden, in onze taal overgaande, gemeenlijk *sch* aannemen, als *schrijven* van *scribere*, *schrijn* van *scrinium*, *schorpioen* van *scorpio* enz. (2). Deze spelling nu is door BILDERDIJK EN WISELIUS ten sterkste afgekeurd. Deze taalkenners beweren, dat voor

---

(1) Inleiding tot het Taalk. Woordenboek, bl. 75.

(2) Verh. bl. 253.

het behoud der *sc* in dit woord pleit deszelfs overneming uit het Fransch, en niet onmiddellijk uit het Grieksch, de schrijfwijze der ouden met de enkele *c*, en de volstandige uitspraak van *septer* (1). Den eersten dezer aangevoerde gronden, waartegen de Hoogleeraar SIEGENBEEK eenige bedenking heeft ingebracht (2), thans daarlatende, meenen wij, dat de laatste van genoegzaam belang zijn, om ten voordeele der *sc*, in plaats der *sch*, te beslissen. Is het toch, gelijk de Heer WISELIUS een- en andermaal ten stelligste verzekert, dat men het woord voormaals en te regt als *septer* uitsprak — en dit is door den Heer SIEGENBEEK niet tegengesproken — dan volgt daaruit, onwederlegbaar, dat de *sch*, die bij ons nergens voor die uitspraak gebezigd wordt, in dat woord niet kan plaats vinden. Het gebruik der *sch* in andere, door de Heeren WEILAND en SIEGENBEEK bijgebrachte, woorden doet hier niets ter zake, dewijl in deze niemand ooit anders dan *sch* in de uitspraak heeft laten hooren. Vraagt men wijders met den Hoogleeraar (3), waarom men, voor de welluidendheid willende zorgen, dan niet aan de

---

(1) BILD. Verkl. Geslachtl. op het woord. WISELIUS, over de Tóoneelspeelkunst, bl. 13, en Nieuwe Dichtbundel, Voorrede, bl. XXXIX.

(2) Taalk. Bedenkingen, bl. 71.

(3) Aldaar, bl. 72.

spelling van *septer* de voorkeur geeft, zoo zoude men daarop kunnen antwoorden, dat die spelling, zoo zij al eenig gezag heeft, vroeger veel minder gewoon was, dan die van *scepter*, welke onder anderen ook door de overzetters van onzen Statenbijbel werd gebezigd.

1837.

O V E R Z I G T

VAN DEN

I N H O U D.

NB. De met een sterretje geteekende artikelen zijn de zoodanige, waaromtrent in deze Verhandeling is voorgeslagen, van de bestaande spelling af te wijken.

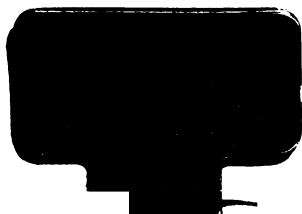

INLEIDING.	Bl. 3.
§. 1. De klinkletters <i>ij</i> en <i>y</i>	— 7.
§. 2. *De verlenging der klinkers <i>a</i> , <i>e</i> en <i>o</i> , door <i>i</i> . —	10.
§. 3. Het woord <i>wereld</i>	— 13.
§. 4. De zacht- en hard-lange <i>e</i> en <i>o</i>	— 15.
* Basterd-uitgang <i>eren</i>	— 17.
<i>Kneden</i> , <i>kreten</i> , <i>noten</i>	— 20.
§. 5. De Tweeklanken.	— 21.
* <i>Malvezei</i>	— —
* <i>Leyden</i>	— 22.
<i>Mei</i>	— —
<i>Dauw</i>	— 23.
§. 6. De verwantschapte Medeklinkers.	— —
<i>Ontvangen</i> , <i>ontvonken</i>	— —
* <i>Fonkelen</i>	— 26.
* <i>Zamen</i>	— 27.

<i>Ambt.</i>	Bl. 28.
* <i>Knods, kruid.</i>	— 29.
<i>Ant-</i>	— —
<i>Geweest.</i>	— 30.
<i>—waarts.</i>	— 32.
* <i>—cht en —gt.</i>	— —
<i>—ng en —nk.</i>	— 40.
§. 7. De verdubbeling van letters in het midden der woorden.	— 42.
<i>J in vleijen, zaaijen, enz.</i>	— 43.
<i>G vóór ch.</i>	— 48.
* <i>Droessem.</i>	— 54.
<i>Geesel.</i>	— —
<i>Prijsselijk, huisselijk enz.</i>	— —
<i>Hemelling.</i>	— 55.
<i>Adellijk, middellijk.</i>	— 57.
§. 8. Het onderscheiden van gelijkkluidende, doch in beteekenis verschillende woorden, door de Spelling.	— 58.
<i>Aarde en aard.</i>	— —
* <i>—aard.</i>	— 59.
§. 9. Het veranderen der spelling, tot bevordering der regelmatigheid.	— 73.
<i>Kom en koom.</i>	— 74.
§. 10. Het terugbrengen der schrijfwijze van eenige woorden tot hunnen oorsprong.	— —
* <i>Lezenaar.</i>	— —
<i>Gaanderij.</i>	— —
<i>Insgelijks.</i>	— 75.
<i>Soms.</i>	— 76.
<i>Daarentegen, daarenboven.</i>	— —
* <i>Behalve.</i>	— —
<i>Fluks, ekster.</i>	— 77.
<i>De verkleinwoorden.</i>	— 78.
§. 11. Het weglaten eener letter, die oorspronkelijk tot het woord behoort.	— 81.

	— <i>ns</i> in <i>thans</i> , <i>doorgaans</i> enz.	Bl. 81.
	<i>Nogtans</i>	— 83.
§. 12.	Het gebruik der <i>s</i> of <i>sch</i> in sommige woorden.	— 88.
	* <i>Bruisen</i>	— —
	<i>Was</i> , <i>dos</i>	— —
§. 13.	De inlassching der <i>t</i> in sommige woorden.	— 90.
	* <i>Mijnenwil</i> , <i>opentijk</i> enz.	— —
	<i>Gansch</i>	— 93.
§. 14.	De invoeging der <i>d</i> in sommige zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden.	— 94.
§. 15.	De inlassching der <i>e</i> in zelfstandige en bijvoe- gelijke naamwoorden.	— 96.
§. 16.	De spelling van uitheemsche woorden.	— 98.
	* <i>Schepter</i>	— 99.

100

